

Monitor subsidieregeling leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid in het primair en voortgezet onderwijs

Derde meting 2021/2022

Marjolein Bomhof, Anke Suijkerbuijk, Eveline Schoevers en Sya Velthuis
(Oberon)

Met medewerking van Lisette Hornstra (Universiteit Utrecht) en Mariska Poelman (CBO
Talent Development)

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	4
1.1	Achtergrond.....	4
1.2	Onderzoeksvragen	4
1.3	Methoden	5
1.4	Leeswijzer	6
2	Fase van uitvoering.....	7
2.1	Fase van uitvoering	7
2.2	Impact van COVID-19	7
2.3	Vertaling subsidieplannen naar praktijk	9
3	Doelen en doelgroep	10
3.1	Doelen	10
3.2	Doelgroep	11
4	Activiteitenaanbod rondom (hoog)begaafdheid	13
4.1	Onderwijs- en ondersteuningsaanbod voor (hoog)begaafde leerlingen	13
4.2	Kennisdeling en professionalisering	19
4.3	Activiteiten rondom beleid en samenwerking	21
5	Afstemming in de regio.....	24
6	Subsidiedoelen en randvoorwaarden	27
6.1	Passend en dekkend onderwijs- en ondersteuningsaanbod.....	27
6.2	Kennisniveau.....	28
6.3	Kennisdeling.....	29
6.4	Samenwerking.....	29
6.5	Randvoorwaarden.....	30
6.6	Vergelijking en verdieping op de subsidiedoelen.....	31
7	Conclusie	34
7.1	Samenvatting uitkomsten.....	34
7.2	Reflectie.....	35
8	Referenties	37

1 Inleiding

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschap (OCW) heeft voor de periode van 2019 – 2024 subsidie beschikbaar gesteld om het primair en voortgezet onderwijs te stimuleren een passend onderwijs- en ondersteuningsaanbod voor (hoog)begaafde leerlingen in te richten. Aan de subsidieregeling zijn twee onderzoeken gekoppeld. In het monitoronderzoek brengt Oberon samen met de Universiteit Utrecht en het Centrum voor BegaafdheidsOnderzoek de besteding van subsidiemiddelen in kaart. Het monitoronderzoek loopt van 2019 tot 2024 en rapporteert jaarlijks de bevindingen op basis van verschillende bronnen. Dit rapport beschrijft de resultaten van de derde meting over schooljaar 2021-2022. Naast het monitoronderzoek vindt er ook een afzonderlijk verdiepend onderzoek (het image-onderzoek) plaats naar de impact en werkzame mechanismen van de activiteiten in het kader van de subsidie. Dit is dus geen onderdeel van het onderliggende rapport.

1.1 Achtergrond

Scholen laten nog kansen liggen om (hoog)begaafde leerlingen optimaal te ondersteunen (Onderwijsinspectie, 2018; 2019). Wanneer de leeromgeving niet optimaal aansluit bij de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen, lopen deze leerlingen een groter risico op ongunstige sociaal-emotionele of schoolse uitkomsten (Rinn, 2018; Neihard & Yeo, 2018). (Hoog)begaafde leerlingen lopen dan bijvoorbeeld meer risico op een lager welbevinden, eenzaamheid en onderpresteren (Mooij et al., 2007) of kunnen zelfs te maken krijgen met depressie of schooluitval (Betts & Neihart, 2010; Rimm, 2002; Vialle, Heaven & Ciarrochi, 2007).

Om het veld te stimuleren een dekkend onderwijs- en ondersteuningsaanbod in te richten is er door OCW in 2019 de subsidieregeling ‘Begaafde leerlingen primair en voortgezet onderwijs’ opengesteld:

“Voor subsidie komen projecten in aanmerking die gericht zijn op ondersteuning voor leerlingen met kenmerken van begaafdheid die niet voldoende profiteren van het bestaande onderwijsaanbod en waarvan de ondersteuning niet onder de basisondersteuningsvoorzieningen valt waarin alle scholen onder een samenwerkingsverband moeten kunnen voorzien. Het kan gaan om het opzetten van nieuwe activiteiten en het aantrekken of ontwikkelen van expertise, maar ook om het uitbouwen van bestaande arrangementen of voorzieningen” (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2018, p. 8).

De doelen van de subsidieregeling zijn als volgt:

1. het vergroten en verspreiden van kennis over begaafdheid binnen de school en het samenwerkingsverband;
2. het inrichten dan wel uitbreiden van een passend aanbod voor begaafde leerlingen binnen de school en het samenwerkingsverband;
3. het versterken van de samenwerking tussen basis- en voortgezet onderwijsscholen, samenwerkingsverbanden primair en voortgezet onderwijs, en/of tussen onderwijs en zorg binnen de regio's.

De subsidie kon aangevraagd worden door samenwerkingsverbanden passend onderwijs in het primair (po) en voortgezet onderwijs (vo). Zij waren vrij om zelf de doelgroep te definiëren. Ook waren ze er vrij in om zelf de subsidie in te zetten of om deze juist aan scholen door te zetten. Wel moesten samenwerkingsverbanden in hun begroting aantonen dat naast het subsidiebedrag een minstens even groot bedrag werd geïnvesteerd in de regio. Uit de eerste monitormeting bleek dat het hierbij vooral gaat om budget van het samenwerkingsverband zelf, en soms van gemeente, schoolbestuur of school. Uiteindelijk hebben 135 samenwerkingsverbanden subsidie gekregen. Dit doen ze soms samen met een ander samenwerkingsverband. Bij elkaar profiteren 141 van de 151 samenwerkingsverbanden landelijk van de subsidie.

1.2 Onderzoeksvragen

In de monitor staan 5 onderzoeksvragen centraal. Sommige onderzoeksvragen hebben ook subvragen, deze zijn in de technische bijlage terug te vinden.

1. Wat zijn de beoogde plannen voor de besteding van de subsidiemiddelen voor (hoog)begaafde leerlingen in het PO en VO?
2. Hoe verloopt de realisatie van de plannen?
3. In hoeverre worden de doelen van de subsidieregeling behaald?
4. Welke maatregelen neemt het samenwerkingsverband om het initiatief op lange termijn te borgen?
5. In hoeverre hangen achtergrondkenmerken van het samenwerkingsverband samen met kenmerken van (de uitvoering van) het subsidieplan en het behalen van de subsidiedoelen?

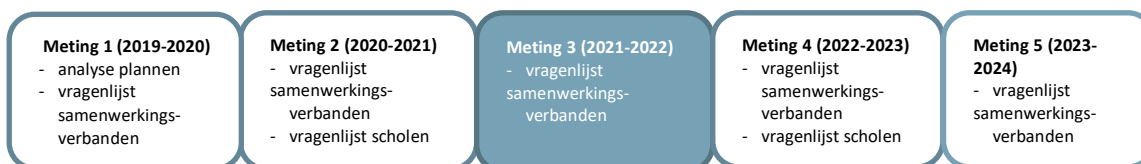
In de eerste meting (2019-2020) hebben we de plannen van samenwerkingsverbanden bestudeerd om zicht te krijgen op de doelen, doelgroepen en activiteiten waarvoor de subsidie wordt ingezet. Uit een vragenlijst bleek dat een deel van de samenwerkingsverbanden in de lente van 2020 nog in een voorbereidende fase zat. In de tweede meting (2020-2021) was er een grote stap te zien en gaven scholen en samenwerkingsverbanden aan ondertussen aan het uitvoeren te zijn. Wel had corona impact en waren er soms tussentijdse wijzigingen of was er vertraging. In de onderliggende derde meting (2021-2022) ligt de focus op het monitoren van veranderingen in de subsidieactiviteiten, de impact van corona, de terugkeer naar 'normaal' fysiek onderwijs en de afstemming in de regio over de subsidie-inzet.

De derde monitormeting viel daarnaast samen met verschillende ontwikkelingen in de context waarbinnen samenwerkingsverbanden en scholen opereren. De subsidieperiode liep oorspronkelijk van 2019-2023, maar is met een jaar verlengd¹. De regio's krijgen niet meer budget maar wel een jaar langer de tijd om achterstanden wegens corona in de uitvoering van activiteiten in te halen. Om ook dit extra jaar te monitoren zijn NRO en OCW voornemens om een extra monitormeting toe te voegen in 2023-2024. Tegelijk speelde het afgelopen jaar de verbeteraanpak passend onderwijs een rol waarmee het ministerie van OCW de route richting inclusiever onderwijs wil inslaan, niet alleen voor (hoog)begaafde leerlingen maar ten behoeve van alle leerlingen². De verbeteraanpak leidt er mogelijk toe dat samenwerkingsverbanden anders kijken naar hoe zij hun ondersteuning voor leerlingen vormgeven en beoordelen. Waar relevant benoemen we in de tekst actuele ontwikkelingen. Recente ontwikkelingen zoals de aankondiging van het ministerie van OCW om een visie rondom (hoog)begaafdheid te willen neerzetten³ ontstonden in de periode nadat de vragenlijst voor deze monitormeting al was afgesloten. Dit had dus nog geen invloed op hoe de monitorvragenlijst is ontvangen of beantwoord door de veld, maar is wel relevant voor toekomstige monitormetingen.

1.3 Methoden

In de monitor schetsen we een beeld van de subsidieplannen van samenwerkingsverbanden, de realisatie van de plannen, de mate waarin subsidiedoelen worden behaald en de borging op lange termijn. Jaarlijks vindt er een meting plaats (zie Figuur 1).

Figuur 1. Overzicht van de metingen van het monitoronderzoek

Bij de meting 2021-2022 is er een vragenlijst uitgezet onder samenwerkingsverbanden passend onderwijs. Hieronder geven we een verdere toelichting. Meer details hierover zijn in de technische bijlage te vinden.

¹ <https://open.overheid.nl/repository/ronl-f100de38699b519dec2dd9e49dbc2c5ad32f9a0e/1/pdf/voortgang-regeling-subsidie-begaafde-leerlingen-po-en-vo-en-onderzoeken.pdf>

² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/11/04/kamerbrief-evaluatie-en-verbeteraanpak-passend-onderwijs>

³ <https://open.overheid.nl/repository/ronl-fc5cc5411ae239b192866166872535339c894e95/1/pdf/reactie-op-verzoek-commissie-ocw-tweede-kamer-brandbrief-van-volgtijd-hb-onderwijs-en-plan-van-aanpak-hoogbegaafdheid.pdf>

Vragenlijsten onder samenwerkingsverbanden met subsidie

In maart en april 2022 is een vragenlijst uitgezet onder de samenwerkingsverbanden PO en VO die subsidiegelden inzetten (zie de technische bijlage). De vragenlijst is deels een herhaling van de eerdere metingen en bestaat deels uit nieuwe vragen. We hebben net zoals bij voorgaande metingen gevraagd naar tussentijdse wijzigingen in doel, doelgroep of activiteiten, de impact van corona en in hoeverre de subsidiedoelen worden behaald. Nieuwe vragen gaan o.a. over de verlenging van de subsidieperiode en de afstemming in de regio over de subsidie. Er zijn twee herinneringen gestuurd. Van de 141 samenwerkingsverbanden met subsidie hebben 61 samenwerkingsverbanden PO (86%) en 56 samenwerkingsverbanden VO (80%) de vragenlijst ingevuld. Dit aantal van in totaal 117 samenwerkingsverbanden is vergelijkbaar met de respons onder samenwerkingsverbanden op de tweede meting 2020-2021 (124) en de eerste meting 2019-2020 (127). De respons van de huidige meting is representatief voor de samenwerkingsverbanden passend onderwijs die subsidiegelden ontvangen (zie de technische bijlage). De vragenlijst is meestal ingevuld door de directeur/coördinator/bestuurder (35%) of de projectleider van de uitvoering van het subsidieplan (hoog)begaafdheid (35%) van het samenwerkingsverband.

Analyse

De gegevens van de vragenlijsten zijn geanalyseerd met behulp van het statistisch programma SPSS Statistics 19. Hiermee hebben we de antwoordverdeling per vraag in beeld gebracht. Waar relevant is getoetst op samenhang tussen vragen en op verschillen met voorgaande metingen. Als extra verdieping zijn we nagegaan of er verschillen waren tussen samenwerkingsverbanden onderling aan de hand van: sector, grootte, mate van krimp, fase van uitvoering subsidieplan, omvang van de subsidie en het model van sturing binnen het samenwerkingsverband⁴. De omvang van subsidie is exclusief de middelen die samenwerkingsverbanden en partners zelf ook nog inzetten rondom (hoog)begaafdheid. Alleen significante verschillen zijn benoemd in de tekst.

1.4 Leeswijzer

In dit rapport bespreken we themagewijs de uitkomsten van de derde meting (2021-2022) van de monitor (hoog)begaafdheid. Eerst schetsen we een algemeen beeld van de fase van uitvoering (hoofdstuk 2). Vervolgens gaan we dieper in op de doelen en de doelgroep (hoofdstuk 3) en het aanbod aan activiteiten (hoofdstuk 4). In hoofdstuk 5 staan we stil bij de afstemming in de regio. Hoofdstuk 6 gaat over de subsidiedoelen. We sluiten af met de conclusie waarin een samenvatting van de uitkomsten staat en een reflectie hierop (hoofdstuk 7). In de technische bijlage staat een toelichting op de methoden, een overzicht van tabellen die niet (volledig) in de hoofdtekst zijn opgenomen en de vragenlijst.

De subsidie wordt ingezet voor leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid. Het is aan samenwerkingsverbanden zelf om nader te definiëren voor welke doelgroep subsidie wordt ingezet in hun regio. Voor het gemak gebruiken we in dit rapport de term (hoog)begaafde leerlingen.

⁴ Definitie achtergrondkenmerken: Sector is po of vo. Grootte is het aantal scholen. Mate van krimp is de ontwikkeling van leerlingaantallen 2015-2019. Model van sturing loopt van decentraal tot centraal, vastgesteld op basis van de vragenlijst.

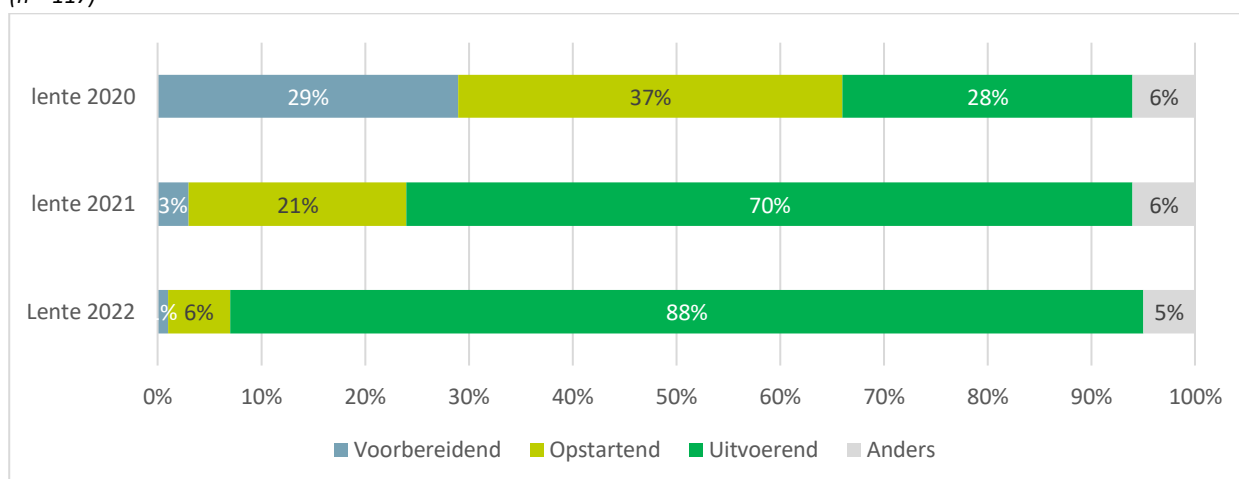
2 Fase van uitvoering

In dit hoofdstuk geven we een algemeen beeld van de voortgang op de uitvoering van de plannen binnen samenwerkingsverbanden die subsidie ontvangen. We presenteren de resultaten uit de vragenlijst onder samenwerkingsverbanden die gaan over de fase van de uitvoering (paragraaf 2.1), de impact van COVID op de uitvoering van de subsidieactiviteiten (paragraaf 2.2) en de mate waarin de subsidieplannen zijn vertaald naar de praktijk (paragraaf 2.3).

2.1 Fase van uitvoering

De meeste samenwerkingsverbanden bevinden zich in een fase waarin ze bezig zijn met het uitvoeren van de activiteiten uit het subsidieplan. Het aantal samenwerkingsverbanden in de uitvoerende fase is toegenomen vergeleken met de twee voorgaande jaren (zie Figuur 1)⁵. Enkele samenwerkingsverbanden zijn nog in een opstartende fase en één samenwerkingsverband bevindt zich nog in een voorbereidende fase. Er zijn ook drie samenwerkingsverbanden die bij 'anders' aangeven dat ze zich tussen de opstartende en uitvoerende fase in bevinden. Daarnaast geven drie samenwerkingsverbanden bij 'anders' aan dat ze zich (deels) al bevinden in een fase van afronding en borging.

Figuur 1. Welke fase past het beste bij de uitvoering van het subsidieplan binnen uw samenwerkingsverband?
(n = 117)

2.2 Impact van COVID-19

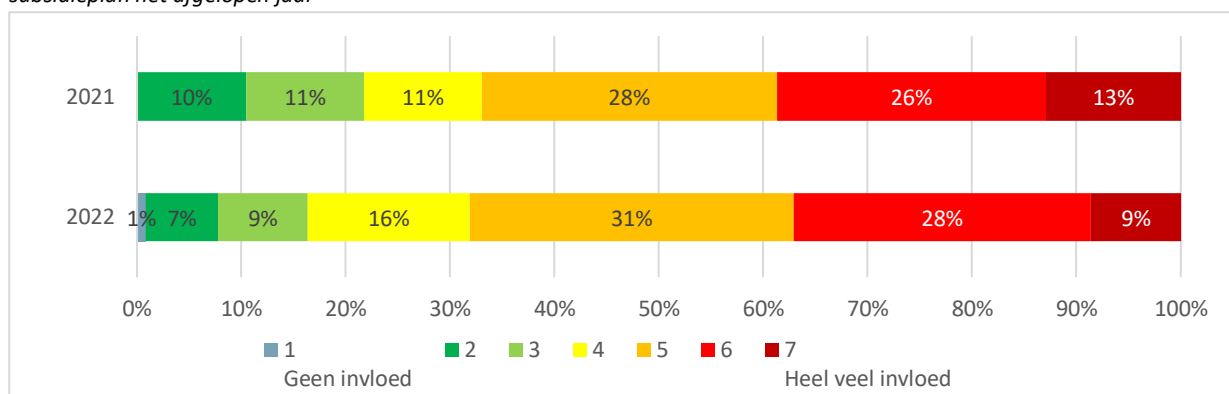
De uitbraak van COVID-19 heeft veel impact op het onderwijs gehad. In de afgelopen twee schooljaren hebben er twee scholensluitingen plaatsgevonden (maart – mei 2020 en december 2020 – februari 2021). Gedurende deze periodes hebben leerlingen thuis afstandsonderwijs gevolgd. Daarnaast zaten er, als gevolg van de coronamaatregelen, regelmatig leerlingen of leraren thuis in quarantaine waardoor leerlingen geen fysiek onderwijs konden volgen (Inspectie van het Onderwijs, 2020). De meeste samenwerkingsverbanden geven aan dat COVID afgelopen schooljaar middelmatig tot veel invloed heeft gehad op de uitvoering van de subsidieactiviteiten⁶. Dit is vergelijkbaar met de meting in 2020 – 2021 (zie Figuur 2)⁷.

⁵ Het verschil tussen de metingen in de fasen waarin de swv'en zich bevinden is significant $\chi^2(6) = 119.732$, $p = <.000$.

⁶ Schooljaar 2021-2022: Gemiddeld 4,89 op een schaal van 1 – 7.

⁷ Schooljaar 2020-2021: Gemiddeld 4,86 op een schaal van 1 – 7.

Figuur 2.: Geef op een schaal van 1-7 aan in hoeverre COVID invloed heeft gehad op de uitvoering van alle activiteiten in het subsidieplan het afgelopen jaar

De meeste samenwerkingsverbanden benoemen dat door COVID professionals minder tijd hadden, prioritering bij scholen anders lag dan gepland, personeel uitviel en dat uitwisseling tussen scholen en docenten beperkt mogelijk was door de corona-maatregelen (zie Tabel 1).

Tabel 1. Hoe heeft COVID invloed gehad op de uitvoering van de activiteiten? Alleen gesteld als COVID van invloed is geweest. (N=115) (meerdere antwoorden mogelijk)

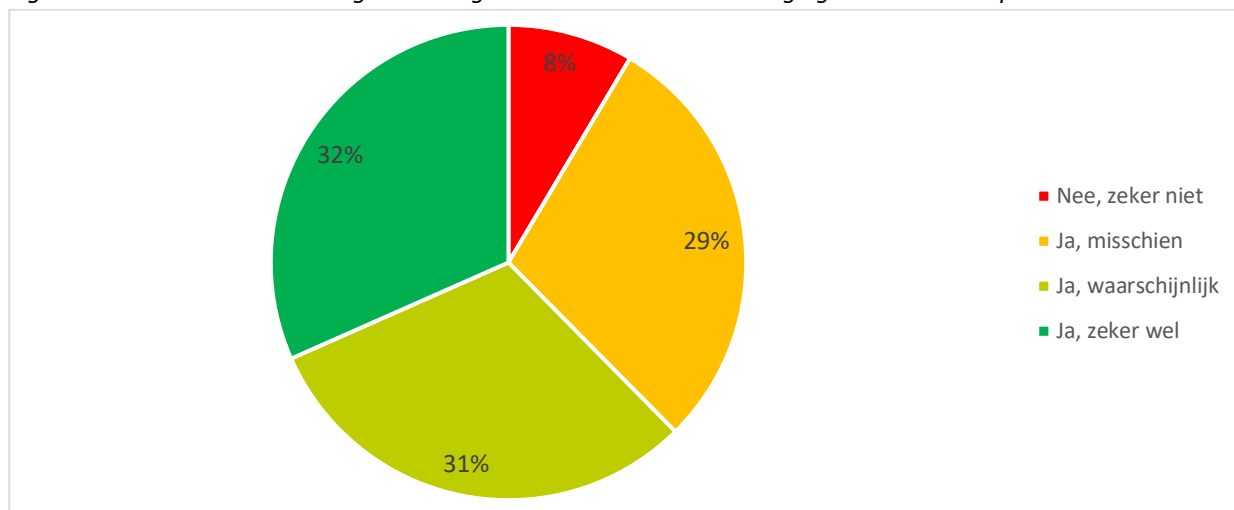
	%
Door corona hadden docenten en andere professionals minder tijd om adequaat deel te nemen aan activiteiten (n=94)	82%
Door andere prioritering bij scholen was de betrokkenheid bij de activiteiten beperkt (n=87)	76%
Er was extra uitval van personeel door quarantaine of ziekte (n=81)	70%
Uitwisseling tussen scholen en docenten was beperkt/niet mogelijk door de corona-maatregelen (n=76)	66%
Externen werden minder toegelaten tot de scholen (n=64)	56%
Er was verminderde kwaliteit en impact doordat activiteiten online waren in plaats van fysiek (n=62)	54%
Leerlingen van verschillende klassen of scholen konden niet gemixt worden tijdens activiteiten (n=41)	36%
Signalering van (hoog)begaafde leerlingen bleef achter (n=21)	18%
Anders, namelijk (n=15)	13%

Samenwerkingsverbanden zijn op verschillende wijzen met de impact van corona omgegaan en hebben activiteiten aangepast. Samenwerkingsverbanden geven aan dat activiteiten met name online hebben plaatsgevonden (90%), activiteiten zijn opgeschoven (75%), minder intensief zijn uitgevoerd (37%), zijn geannuleerd (25%) en/of in kleinere groepjes hebben plaatsgevonden (21%; de volledige tabel met antwoorden is opgenomen in de technische bijlage). Een kleiner aantal samenwerkingsverbanden geeft aan dat activiteiten voor minder leerlingen beschikbaar waren of dat er juist extra activiteiten zijn gedaan. In hoofdstuk gaan we dieper in op tussentijdse wijzigingen per type activiteit.

Omdat COVID van invloed is (geweest) op de uitvoering van de subsidieactiviteiten heeft het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap aangekondigd de subsidieperiode met een jaar te verlengen, namelijk tot en met het schooljaar 2023 – 2024. Samenwerkingsverbanden krijgen geen extra budget, maar kunnen hun gekregen subsidie wel een jaar langer inzetten om eventuele achterstanden wegens COVID in te halen. Bij elkaar zegt twee derde van de samenwerkingsverbanden dat ze waarschijnlijk of zeker wel gebruik maken van deze verlenging. In de toelichtingen is te lezen dat samenwerkingsverbanden dit gaan gebruiken om activiteiten die zijn uitgesteld door corona weer in te halen. Sommige samenwerkingsverbanden weten nog niet zeker of ze de verlenging nodig hebben en geven in de toelichting aan dat het afhangt van de voortgang van de activiteiten. Slechts 9% van de

samenwerkingsverbanden weet zeker dat ze geen verlenging gaan aanvragen. Zij geven bijvoorbeeld aan dat de begroting al is opgesteld en de laatste middelen al zijn ingepland.

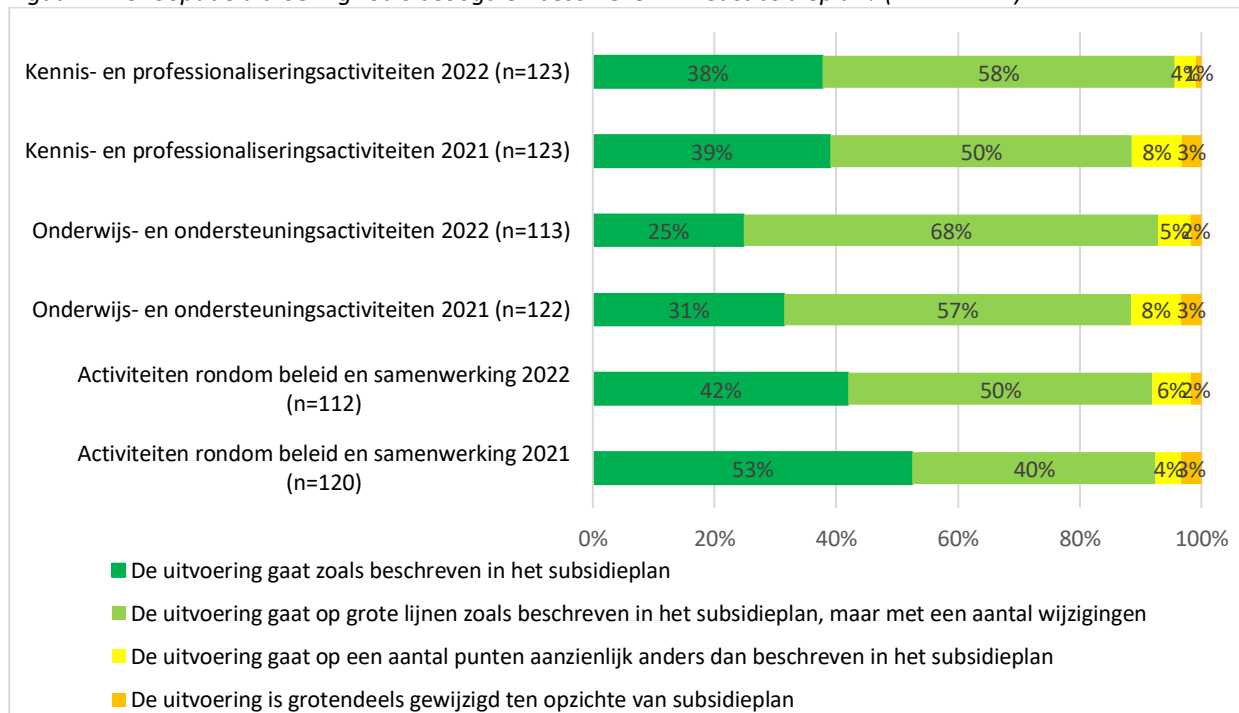
Figuur 3. Gaat uw samenwerkingsverband gebruik maken van de verlenging van de subsidieperiode?

2.3 Vertaling subsidieplannen naar praktijk

In deze paragraaf geven we een beeld van de vertaling van de subsidieplannen naar de praktijk. Dit geeft een algemeen beeld, in hoofdstuk 4 bespreken we in meer detail de tussentijds wijzigingen per type activiteit. De meeste samenwerkingsverbanden geven aan dat de uitvoering van de activiteiten (grotendeels) verloopt zoals beschreven in het subsidieplan (zie Figuur 4). Dit is vergelijkbaar met de vorige meting in 2020-2021. Er lijken bij onderwijs- en ondersteuningsactiviteiten voor leerlingen iets vaker (enkele) wijzigingen plaats te hebben gevonden dan bij de andere type activiteiten.

Figuur 4. Verloopt de uitvoering zoals beoogd en beschreven in het subsidieplan? (N=112-117)⁸

⁸ Exclusief "weet niet" en "er wordt geen subsidie aan onderwijs en ondersteuningsactiviteiten besteed".

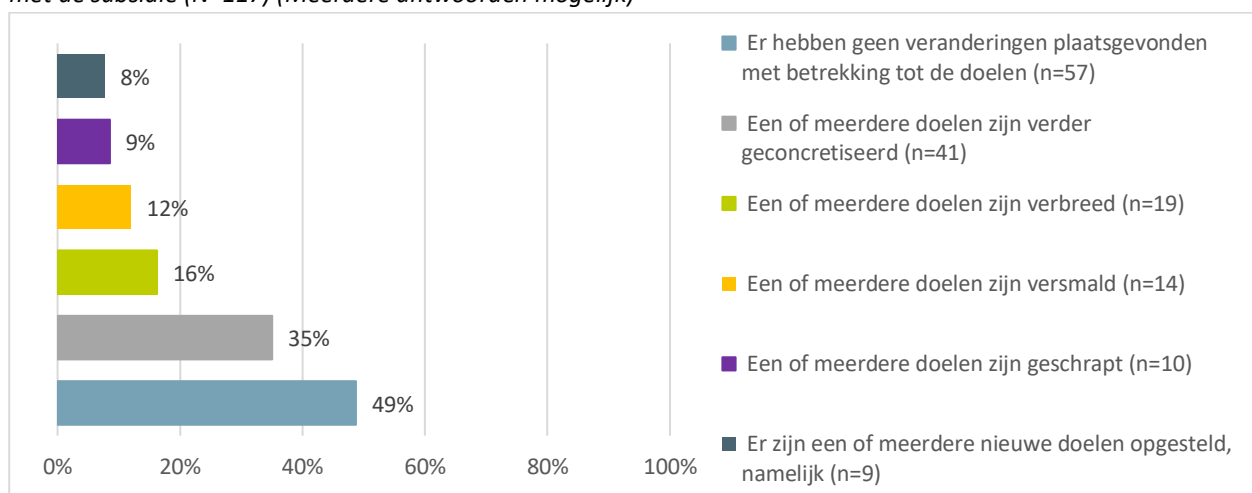
3 Doelen en doelgroep

In dit hoofdstuk geven we een beeld van de veranderingen die er het afgelopen schooljaar hebben plaatsgevonden met betrekking tot de doelen en doelgroepen van de activiteiten waarvoor samenwerkingsverbanden subsidie inzetten. We hebben samenwerkingsverbanden gevraagd in hoeverre doelen en doelgroepen zijn veranderd ten opzichte van vorig jaar en naar de reden hiervoor.

3.1 Doelen

Samenwerkingsverbanden hebben in 2019 een subsidieplan geschreven waarin ze aangeven welke doelen ze willen bereiken met de subsidie 'Begaafdheid in het passend onderwijs' en welke activiteiten ze daarvoor inzetten. Uit een analyse van de subsidieplannen blijkt dat de subsidie vaak wordt ingezet om een passender onderwijsaanbod voor (hoog)begaafde leerlingen te realiseren, expertise binnen scholen te vergroten en soepele overgangen in schoolloopbanen te bevorderen (Suijkerbuijk et al., 2020). Ongeveer de helft van de samenwerkingsverbanden geeft aan dat de doelen niet zijn veranderd in het afgelopen schooljaar 2021-2022 (zie Figuur 6).

Figuur 5. Veranderingen in het schooljaar 2021-2022 m.b.t. de doelen die het samenwerkingsverband wil bereiken met de subsidie (N=117) (Meerdere antwoorden mogelijk)

Een derde van de samenwerkingsverbanden geeft aan één of meerdere doelen te hebben geconcretiseerd. Redenen hiervoor zijn volgens samenwerkingsverbanden bijvoorbeeld dat het soms gaandeweg het proces duidelijker wordt hoe het en ander tot uitvoer gebracht kan worden. Doelen worden verder (inhoudelijk) geconcretiseerd en er worden speerpunten en actiepunten geformuleerd.

Verder geeft een kleiner deel van de samenwerkingsverbanden aan de doelen te hebben verbreed, versmald en/of geschrapt ten opzichte van het subsidieplan. Deze resultaten komen grotendeels overeen met de resultaten van vorig jaar. Ten opzichte van vorig jaar komt het wel significant vaker voor dat er één of meerdere doelen zijn versmald.⁹

Redenen om doelen te versmallen of te schrappen waren onder andere de invloed van corona op de uitvoering van de activiteiten, dat doelstellingen niet haalbaar bleken in de praktijk, niet voldoende aansloten bij de praktijk of dat er minder animo voor was. Redenen om doelen te verbreden waren onder andere voortschrijdend inzicht en de wensen en behoefte in de praktijk. Zo geeft een van de samenwerkingsverbanden bijvoorbeeld aan: *'Sommige doelen bleken niet helemaal haalbaar. Gaandeweg zagen we ook dat sommige doelstellingen perfect aansloten bij de wensen van scholen. Die zijn we gaan uitbouwen en vergroten. Energie geven aan datgene dat echt werkt. De doelen die minder haalbaar bleken hebben we geschrapt (Samenwerkingsverband VO)'*

⁹ Meting 2020-2021: 5%, meting 2021-2022: 12%; $\chi^2(1) = 4.018$, $p = 0.045$

8% van de samenwerkingsverbanden geeft aan één of meerdere nieuwe doelen te hebben opgesteld. De nieuwe doelen die zijn opgesteld zijn divers. Voorbeelden van nieuwe doelen zijn het stimuleren van verbinding tussen de plusklas en het onderwijs aan (hoog)begaafde leerlingen op de groep, het intensiveren van de samenwerking met het vo rondom een intermezzovoorziening en het vergroten van expertise rondom (hoog)begaafdheid in de scholen, met de begeleiding van ouders in het bijzonder.

Verder geven twee samenwerkingsverbanden bij 'anders' aan dat de uitvoering van doelen nog niet is gelukt of is vertraagd als gevolg van corona. Een ander samenwerkingsverband geeft aan dat de verantwoordelijkheid voor het behalen van doelen nu ligt bij de schoolbesturen in plaats van bij het samenwerkingsverband.

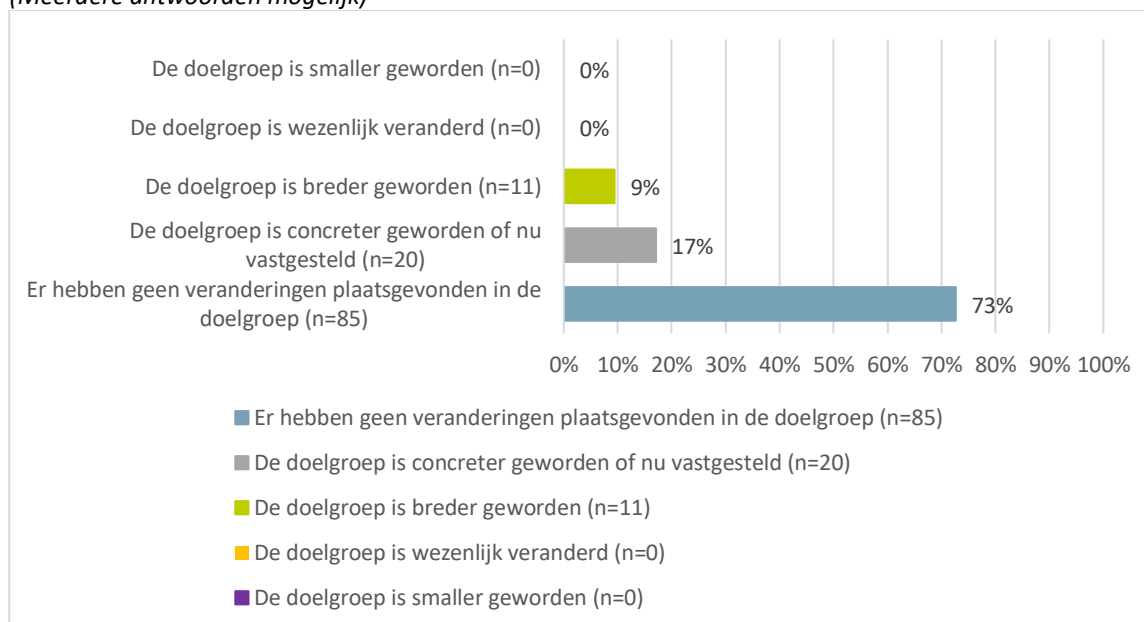
3.2 Doelgroep

Uit de analyse van de subsidieplannen en uit de vorige monitormetingen bleek dat samenwerkingsverbanden vaak brede definities hanteren van de doelgroep waarvoor ze de subsidieactiviteiten inzetten (Suijkerbuijk et al., 2020). Ze gebruiken een combinatie van kenmerken (bijv. cognitie, creativiteit en motivatie) om hun doelgroep te definiëren. Daarbinnen is er aandacht voor kwetsbare (hoog)begaafde leerlingen zoals thuiszitters, dubbel bijzondere leerlingen en (hoog)begaafde leerlingen met ondersteuningsbehoeften.

Driekwart van de samenwerkingsverbanden geeft aan dat de doelgroep waarop de samenwerkingsverbanden zich richten afgelopen schooljaar niet is veranderd (zie Figuur 7). Veranderingen in de doelgroepdefinitie komen in de huidige meting significant vaker voor dan in de vorige meting, namelijk bij 27% van de samenwerkingsverbanden in de huidige meting tegenover 16% in de vorige meting.¹⁰ Als de doelgroepdefinitie is gewijzigd is deze concreter en/of breder geworden. Het verbreden van de doelgroepdefinitie komt in de huidige meting vaker voor (9% van de regio's) in vergelijking met een jaar geleden (3%).¹¹ Een toelichting van een samenwerkingsverband hierbij is:

'De doelgroep wordt in al haar verscheidenheid zichtbaarder omdat er meer kennis bij scholen en binnen het samenwerkingsverband is ontstaan op het gebied van HB (Samenwerkingsverband VO)'

Figuur 6. Veranderingen m.b.t. de doelgroepen die het samenwerkingsverband wil bereiken met de subsidie (N=117) (Meerdere antwoorden mogelijk)

¹⁰ $\chi^2(1) = 4.48, p = .034$

¹¹ $\chi^2(1) = 3.93, p = .047$

Aan de samenwerkingsverbanden die hun doelgroep hebben aangepast is gevraagd wat de reden hiervoor is (zie Figuur 8). Twaalf samenwerkingsverbanden geven aan dat de doelgroepdefinitie voor sommige deelnemende scholen te onduidelijk was beschreven. Een andere reden die werd benoemd door 5 samenwerkingsverbanden was de wens vanuit de scholen om zich te richten op een andere doelgroep. Zo geeft een van de samenwerkingsverbanden bijvoorbeeld als toelichting:

‘Naast dubbel bijzondere leerlingen, hebben scholen ook behoefte aan het vergroten van het handelingsrepertoire voor leerlingen met een zeer hoge intelligentie, zonder bijkomende problematiek (Samenwerkingsverband VO)’

Andere minder vaak voorkomende redenen om de doelgroep te wijzigen was dat deze onvoldoende aansloot bij activiteiten (4 samenwerkingsverbanden) en/of onvoldoende aansloot bij de wijze van signaleren en selecteren van leerlingen voor activiteiten (3 samenwerkingsverbanden). Deze laatste reden is opvallend, gezien dan logischer zou zijn om niet de doelgroepdefinitie te wijzigen, maar de wijze van signaleren en selecteren.

Deze monitor kijkt alleen op grote lijn naar de doelgroepen waarvoor de subsidie wordt ingezet. In de deelstudie Leerlingen van het image-onderzoek wordt dieper ingegaan op de leerlingen waar het om gaat. Daarin wordt onder andere ingezoomd op de identificering en doorverwijzing van leerlingen naar subsidieactiviteiten.

4 Activiteitsaanbod rondom (hoog)begaafdheid

In dit hoofdstuk staan de activiteiten rondom (hoog)begaafdheid centraal. Activiteiten kunnen volledig, deels of niet vanuit de subsidie (hoog)begaafde leerlingen zijn betaald. Om een volledig beeld te geven benoemen we eerst welke activiteiten er zijn, om daarna te laten zien in hoeverre deze vanuit de subsidie worden gefinancierd. We bespreken het onderwijs- en ondersteuningsaanbod voor leerlingen, de kennisdelings- en professionaliseringsactiviteiten voor professionals en activiteiten ten behoeve van beleid en samenwerking.

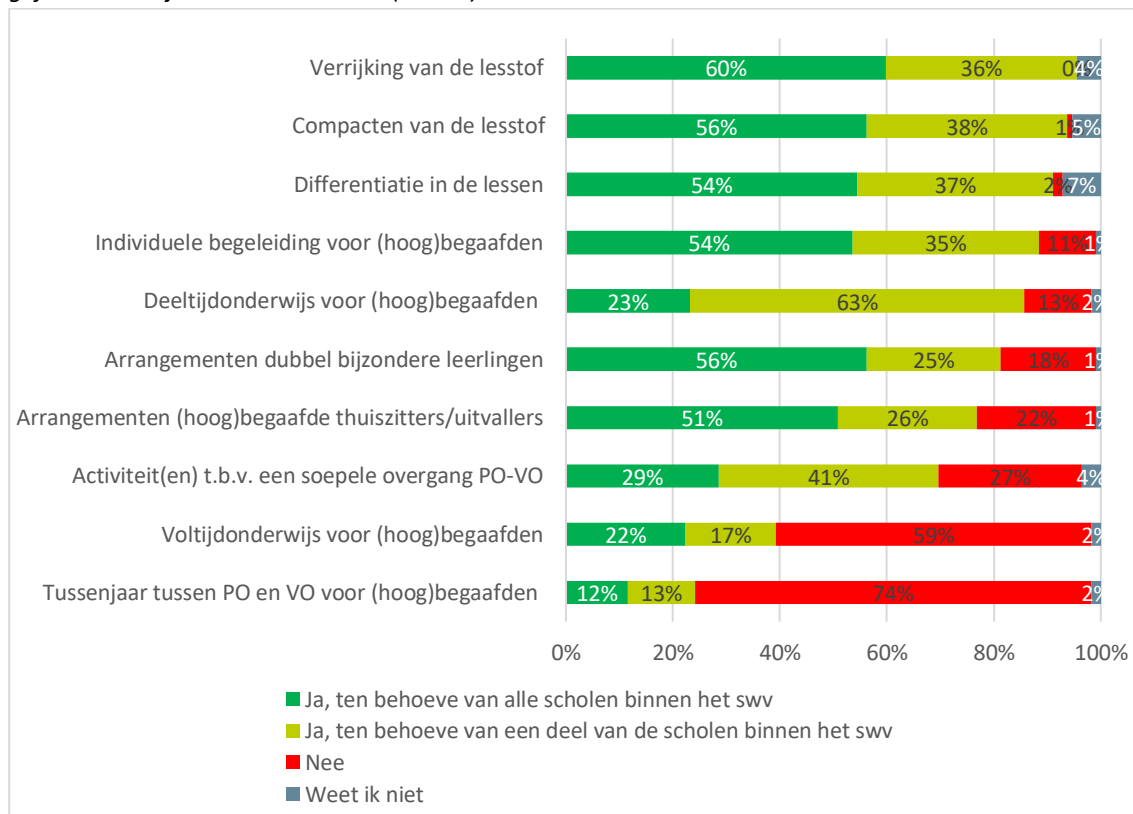
Deze monitor geeft op grote lijnen zicht op het type activiteiten waar de subsidie aan wordt uitgegeven. Meer verdieping wordt gegeven door het image-onderzoek. Zo gaat de image-deelstudie Leerlingen in op activiteiten voor leerlingen. De image-deelstudie Ondersteuning in complexe casussen focust zich op het aanbod voor dubbel bijzondere leerlingen en (hoog)begaafde thuiszitters. Als laatste is voor dit hoofdstuk de image-deelstudie Professionele ontwikkeling relevant, die zich focust op de expertise en professionalisering van professionals uit de praktijk rondom (hoog)begaafdheid.

4.1 Onderwijs- en ondersteuningsaanbod voor (hoog)begaafde leerlingen

Overzicht huidige onderwijs- en ondersteuningsactiviteiten

Hieronder laten we zien welke activiteiten er volgens samenwerkingsverbanden anno lente 2022 bestaan voor (hoog)begaafde leerlingen, onafhankelijk of het betaald is uit de subsidiegelden. Verrijking, differentiatie en compacten worden vaak genoemd. Individuele begeleiding van leerlingen, deeltijdonderwijs zoals plus-klassen en arrangementen voor dubbel bijzondere leerlingen en thuiszitters komen ook regelmatig voor.

Figuur 7. Samenwerkingsverbanden: Aangeboden onderwijs- en ondersteuningsactiviteiten, ongeacht of ze gefinancierd zijn vanuit de subsidie (N=116)

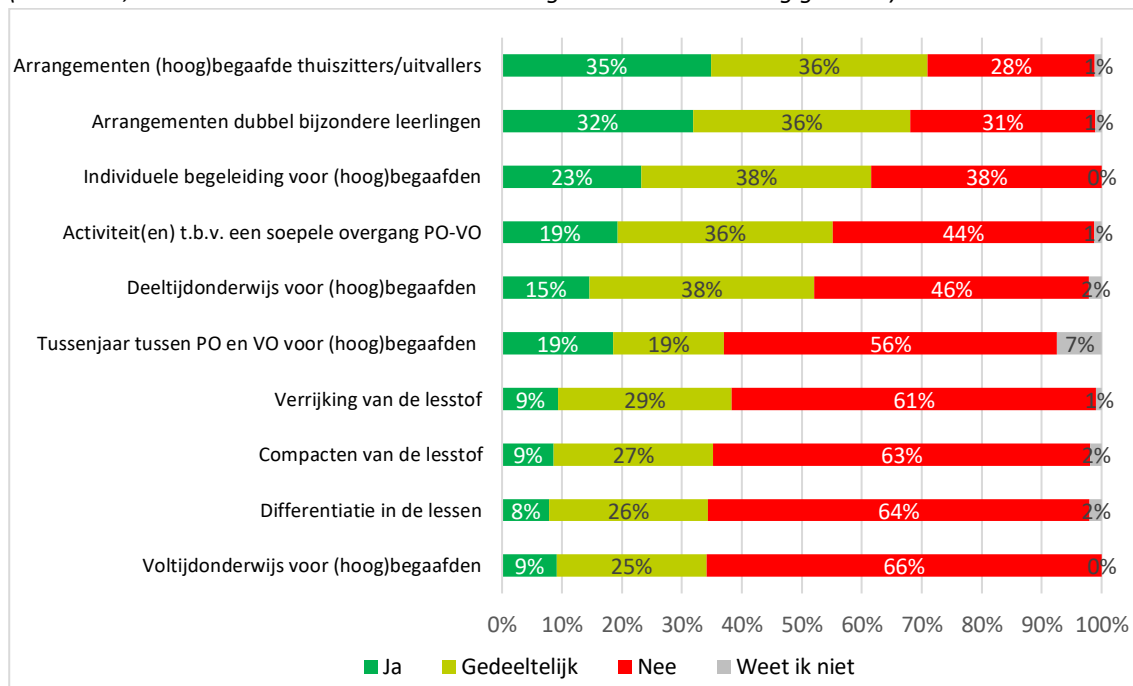

Voltijd- en deeltijdonderwijs voor (hoog)begaafden komt vaker voor in po samenwerkingsverbanden (respectievelijk 55% en 100%) dan in het vo (26% en 73%). Deeltijdonderwijs in het po is daarnaast vaker ten behoeve van alle scholen (40%) dan in het vo (8%). Arrangementen voor thuiszitters, individuele begeleiding voor (hoogbegaafden), compacten en differentiatie bestaan ongeveer even vaak in po als vo samenwerkingsverbanden, echter in het po wel vaker ten behoeve van alle scholen¹². Bij de vorige meting zagen we vergelijkbare verschillen. In het vo wordt de subsidie in een deel van de regio's anders ingezet dan in het po, bijvoorbeeld alleen bij havo/vwo-scholen of alleen bij scholen die een grotere doelgroep van (hoog)begaafde leerlingen huisvest. Dit zien we terug in deze uitkomsten.

Vanuit de subsidie betaald

Van de onderwijs- en ondersteuningsactiviteiten worden volgens de samenwerkingsverbanden arrangementen voor dubbel bijzondere leerlingen en thuiszitters en individuele begeleiding voor leerlingen het meest uit de subsidiemiddelen gefinancierd, zie ook figuur 11. Verrijking van lesstof, compacten van lesstof en differentiatie vinden wel veel plaats maar worden meestal niet uit de subsidie betaald. Dit is niet verbazingwekkend, gezien in de subsidievoorwaarden stond dat de subsidie niet bedoeld is voor het versterken van de basisondersteuning op scholen.

Figuur 8. Samenwerkingsverbanden: mate waarin activiteiten voor leerlingen vanuit de subsidie zijn gefinancierd (N=20-113; alleen activiteiten die bestaan in de regio werden in de vraag getoond)

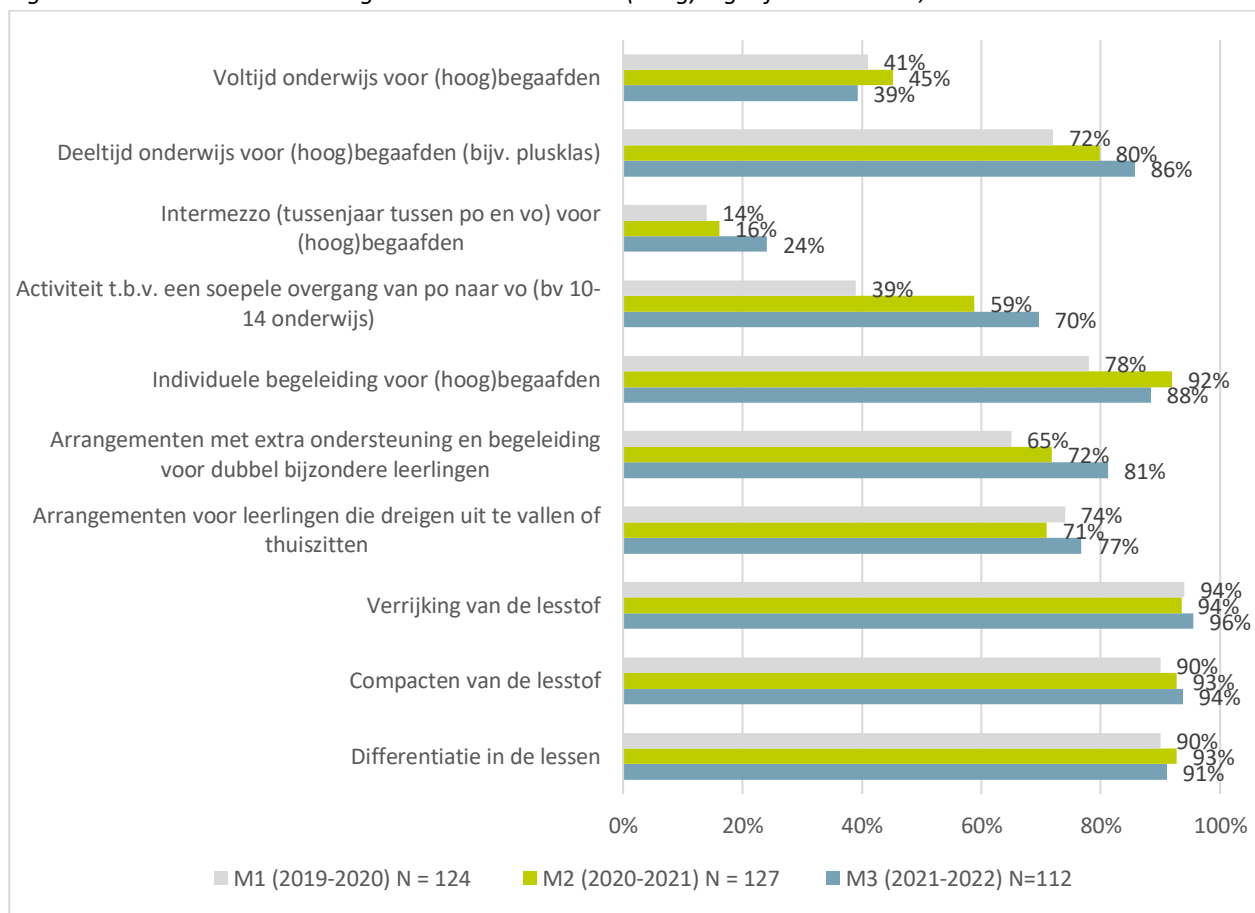

Veranderingen door de jaren heen

De subsidieperiode begon ruim drie jaar geleden en er zijn dan ook verschillen door de jaren heen in de mate waarin activiteiten voor leerlingen zijn aangeboden. Er zijn door de jaren heen steeds meer samenwerkingsverbanden die aangeven dat er in hun regio deeltijdonderwijs, activiteiten voor een soepele overgang van PO naar VO en arrangementen voor dubbel bijzondere leerlingen bestaan in het kader van (hoog)begaafdheid. Bij voltijdonderwijs voor (hoog)begaafde leerlingen, individuele begeleiding voor leerlingen en arrangementen voor thuiszitters/uitvallers is het patroon minder duidelijk.

¹² Aandeel swv'en waarin de activiteit voor alle scholen is (tov alle swv'en met deze activiteit): arrangementen thuiszitters (po 71%; vo 50%), arrangementen dubbel bijzondere leerlingen (po 75%; vo 64%), compacten (po 70%; vo: 48%) en differentiatie (po 73%; vo 44%)

Figuur 9. Activiteiten voor leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid in 2020, 2021 en 2022

Er zijn bij veel activiteiten veranderingen doorgevoerd. Het aandeel samenwerkingsverbanden met tussentijdse veranderingen in de activiteiten voor (hoog)begaafde leerlingen in 2021-2022 is wel een stuk lager dan in 2020-2021 (per activiteit zo'n 30 procentpunten lager). Dit is te verklaren doordat regio's in 2020-2021 door corona gedwongen waren veel wijzigingen aan te brengen en dit een minder grote rol speelt in het afgelopen schooljaar 2021-2022. Het afgelopen schooljaar kwamen tussentijdse wijzigingen vooral bij de arrangementen voor, zie ook Tabel 2.

Tabel 2. Aandeel activiteiten waar in de afgelopen 12 maanden veranderingen hebben plaatsgevonden (Meerdere antwoorden mogelijk) (samenwerkingsverbanden kregen deze vervolgvraag alleen voor de activiteiten die bestaan in de regio)

Aandeel activiteiten met tussentijdse veranderingen	%
Er waren in geen van de activiteiten veranderingen (n=34)	40%
Arrangementen met extra ondersteuning en begeleiding voor dubbel bijzondere leerlingen (n=23)	27%
Arrangementen voor leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid die dreigen uit te vallen of thuis zitten (n=18)	21%
Individuele begeleiding voor (hoog)begaafden (n=17)	20%
Verrijking van de lesstof (n=16)	19%
Deeltijd groepsonderwijs voor (hoog)begaafden (bijv. plusklas of bovenscholings verrijkingsaanbod) (n=14)	16%
Compacten van de lesstof (n=10)	12%
Differentiatie in de lessen (n=10)	12%
Volgtijd onderwijs voor (hoog)begaafden (n=3)	4%
Intermezzo (tussenjaar tussen po en vo) voor (hoog)begaafden (n=2)	2%
Activiteit(en) t.b.v. een soepele overgang van po naar vo (bv 10-14 onderwijs) (n=0)	0%

De meest voorkomende type wijziging is het concretiseren van de inhoud van de activiteit. Soms is (ook) de intensiviteit of de inhoud van een activiteit veranderd. Er zijn ook samenwerkingsverbanden die aangeven dat er extra activiteiten zijn gestart die niet in het subsidieplan zijn beschreven, in het bijzonder individuele begeleiding, arrangementen voor dubbel bijzondere leerlingen, deeltijdonderwijs en in mindere mate arrangementen voor thuiszitters. Met uitzondering van deeltijdonderwijs zijn dat ook de activiteiten die door samenwerkingsverbanden zijn uitgebreid zodat ze nu voor meer scholen of leerlingen toegankelijk zijn. Deeltijdonderwijs en arrangementen voor dubbel bijzondere leerlingen vinden soms op een ander moment plaats dan gepland, bijvoorbeeld uitgesteld naar een later moment. Een paar samenwerkingsverbanden geeft aan deze twee typen activiteiten te hebben geannuleerd.

Bij de vorige meting was corona de meest voorkomende reden om een wijziging door te voeren. Dit jaar ligt het meer genuanceerd, en zien we dat ook veel wijzigingen zijn doorgevoerd vanwege feedback en ervaringen van scholen/professionals of andere behoeften onder scholen/professionals. Bij deeltijdonderwijs, arrangementen voor dubbel bijzondere leerlingen en thuiszitters zijn er ook regelmatig veranderingen doorgevoerd naar aanleiding van meer of minder aanmeldingen van leerlingen dan verwacht en enkele keer is bij deze activiteit een verandering in samenwerkingspartner geweest. Tekort aan geschikt personeel is maar beperkt een reden, dit zien we alleen in kleine mate terug bij arrangementen en verrijking van lesstof. De toelichtingen van samenwerkingsverbanden ondersteunen beeld.

Figuur 10: toelichtingen op wijzigingen in het laatste jaar

'De aanmeldingen lagen veel hoger dan vooraf gedacht. De onderwijszorgvoorziening is daarom flink uitgebreid'

'De activiteiten van het plan rollen zich steeds concreter uit. We zijn nu sinds 1 jan 2021 echt van start en de landing in de scholen begint steeds meer vorm te krijgen'

'De inhoud is concreter geworden en aangepast aan de actuele situatie op de scholen en voortschrijdend inzicht en de mogelijkheden en kansen die zich voordoen'

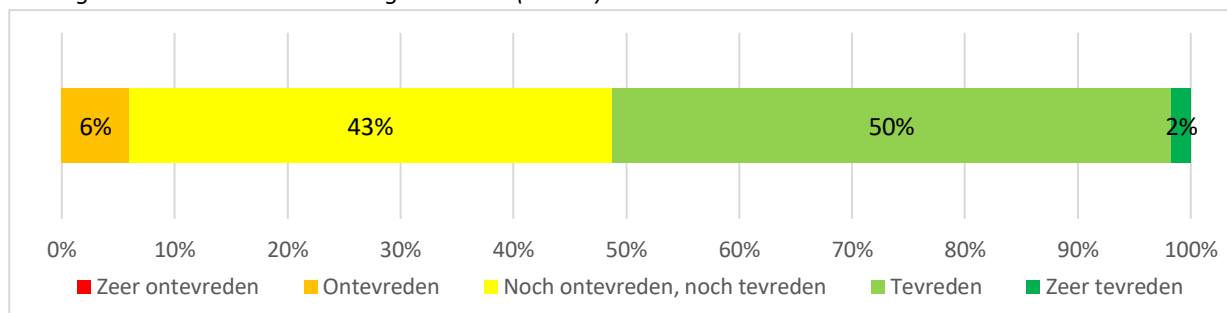
'In het activiteitenplan is opgenomen dat er een startbijeenkomst gepland zou worden. Deze is niet doorgegaan ivm corona. Dit wordt nu in het najaar georganiseerd, maar onder een andere noemer. Het wordt nu een conferentie en niet een startbijeenkomst voor het activiteitenplan'

'In het oorspronkelijke subsidieplan staat dat er onderzoek gedaan wordt naar aanbod voor dubbel bijzondere leerlingen. Daarop is een expertteam aan de slag gegaan. We hebben besloten de subsidie in te zetten voor arrangementen voor scholen met: coaching van de leerkracht, scholing van het team, begeleiding van ouders en leerlingen. Daarnaast wordt samenwerking gezocht met jeugdhulp'

Tevredenheid met ondersteuning- en onderwijsaanbod voor leerlingen

De helft van de samenwerkingsverbanden is tevreden met het ondersteunings- en onderwijsaanbod in de regio. Zo'n 4 op de 10 samenwerkingsverbanden oordeelt neutraal. Er is geen significant verschil met de vorige meting, en ook geen verschil tussen po en vo of tussen regio's met verschillende subsidieomvang. De tevredenheid van samenwerkingsverbanden is dus veranderd ondanks dat er wel meer activiteiten uitgevoerd worden. Het zou kunnen dat samenwerkingsverbanden tegelijk door de tijd heen kritischer zijn geworden op zichzelf. De lancering van de verbeteraanpak passend onderwijs door het ministerie van OCW zou hier bijvoorbeeld invloed op gehad kunnen hebben. Op dit moment is er nog geen landelijke norm voor de basisondersteuning, en daarmee verschilt het ook per samenwerkingsverband wat zij verstaan onder een passend aanbod.

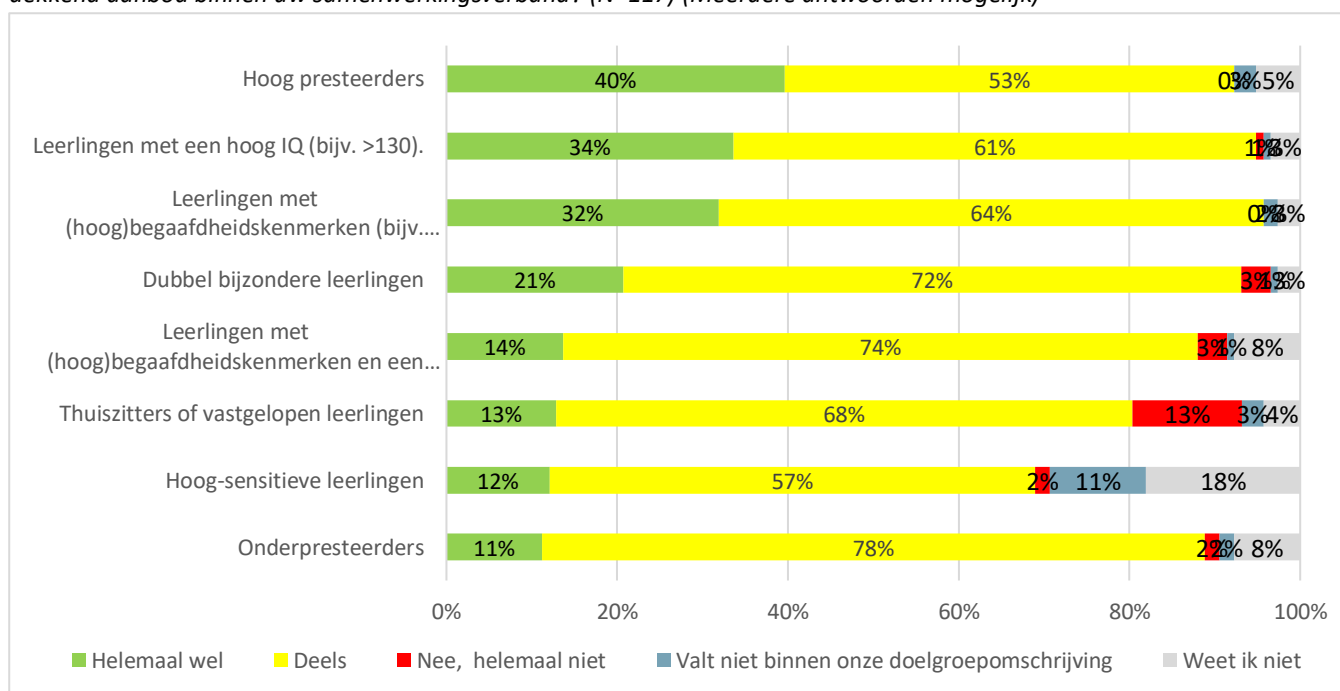
Figuur 11. In hoeverre bent u tevreden over het huidige onderwijs- en ondersteuningsaanbod voor (hoog)begaafde leerlingen binnen uw samenwerkingsverband? (N=117)

Dekkend onderwijs- en ondersteuningsaanbod

Bij de vorige meting (2020-2021) gaven samenwerkingsverbanden aan dat ze nog ruimte voor verbetering zagen om het aanbod voor leerlingen meer dekkend te maken. Om beter zicht te krijgen op het dekkend aanbod is dit diepgaander uitgevraagd voor verschillende subgroepen (zie figuur 14). In de meeste samenwerkingsverbanden geldt een brede doelgroepdefinitie voor (hoog)begaafdheid, waardoor veel van deze subgroepen in een regio daaronder vallen. Alleen bij hoog-sensitieve leerlingen geeft 11% van de samenwerkingsverbanden aan dat deze doelgroep niet onder hun doelgroepdefinitie valt.

Figuur 12. Krijgen (hoog)begaafde leerlingen uit de onderstaande doelgroepen op dit moment een passend en dekkend aanbod binnen uw samenwerkingsverband? (N=117) (Meerdere antwoorden mogelijk)

Opvallend is dat bij alle subgroepen de antwoordoptie 'deels' het meest populair is. Dit kan erop wijzen dat er wel aanbod is maar dat het aantal plekken beperkt is of dat het per school verschilt. Over hoog-presteerders, leerlingen met een hoog IQ en leerlingen met kenmerken rondom cognitie, creativiteit en motivatie is volgens samenwerkingsverbanden het meest passend aanbod. (Hoog)begaafde leerlingen die thuiszitten of vastlopen op school is de enige subgroep waarover een wat groter aandeel (13%) van de samenwerkingsverbanden aangeeft dat er helemaal geen passend aanbod is. Mogelijk is het voor scholen makkelijker om tegemoet te komen aan leerlingen met behoeften aan meer cognitieve uitdaging dan leerlingen die daarnaast ook een extra zorgvraag hebben. Dit komt overeen met de bevinding dat samenwerkingsverbanden ook minder tevreden zijn over de samenwerking met

jeugdhulp, en de samenwerking tussen regulier en speciaal onderwijs (zie ook het hoofdstuk subsidiedoelen). Een mogelijke verklaring dat er voor hoogsensitieve leerlingen en onderpresteerders nog weinig of maar deels passend aanbod bestaat kan zijn dat deze groepen nog vaak over het hoofd worden gezien en minder snel in de klas gesignaleerd worden. Er zijn geen significante verschillen tussen po en vo of tussen regio's met verschillende subsidieomvang.

In de wet staat dat samenwerkingsverbanden moeten zorgen voor een dekkend aanbod aan leerlingen, maar er wordt hierbij geen definitie van dekkend aanbod gegeven. Het is mogelijk dat samenwerkingsverbanden bovenstaande vraag dan ook verschillend interpreteren; in termen van of de gehele doelgroep bereikt wordt, de huidige activiteiten de gehele beoogde doelgroep bedienen of dat de beoogde doelen voor de doelgroep worden behaald. Dat kan ook mogelijk verklaren waarom de antwoordoptie 'deels' zo vaak is gekozen.

Veel samenwerkingsverbanden hebben een toelichting gegeven op wat er mist in het aanbod. Als eerste geven zij aan dat de ondersteuning door scholen verbeterd kan worden. Samenwerkingsverbanden zien verschillen tussen scholen en besturen in hoeverre er gestructureerd beleid bestaat met bijvoorbeeld een visie op (hoog)begaafdheid, een werkwijze van signaleren en ondersteunen op school, aandacht voor instroom en doorstroom van (hoog)begaafde leerlingen en het hebben van voldoende expertise. Een klein deel van de samenwerkingsverbanden geeft aan dat hun scholen (hoog)begaafdheid voornamelijk associëren met een hoog iq, en zij de ondersteuningsbehoeften van deze leerlingen kunnen onderschatten. Tegelijk benoemen verschillende regio's de voorkeur dat zoveel mogelijk ondersteuning dichtbij in de reguliere school georganiseerd wordt in de beweging richting inclusiever onderwijs. Als tweede benoemen samenwerkingsverbanden dat er nog niet overal aanbod is voor (hoog)begaafde leerlingen met zorgvragen, dubbel bijzondere leerlingen en (hoog)begaafde thuiszitters. De combinatie van een complexe zorgvraag en de behoefte om bij deze leerlingen hun talenten te stimuleren is soms lastig. Reguliere scholen kunnen minder goed omgaan met de zorgbehoeften, terwijl gespecialiseerd onderwijs (so en vso) vaak te weinig (cognitieve) uitdaging biedt. Een deel van de samenwerkingsverbanden heeft het in hun toelichtingen dan ook over het verkennen of uitbreiden van bovenscholens aanbod of arrangementen om hieraan tegemoet te komen. Hieronder staan voorbeelden van de toelichtingen.

Figuur 13: Voorbeelden uit de toelichtingen van samenwerkingsverbanden

*'Er gebeuren al veel goede dingen. Op schoolniveau zijn er ook nog verbeterpunten:
-de HB expertise meer verbinden aan het signaleren en planmatig handelen, o.a. bij instroom, screening en groepsbesprekingen. In het bijzonder bij HB leerlingen met een forse onderwijs- en ondersteuningsbehoefte (dubbel bijzonder en drop out).
-Beleid op schoolniveau aanscherpen en meer doelmatig uitvoeren.
-Meer benutten van gezamenlijke expertise HB experts en ondersteuningsteam'*

'Op alle scholen in ons SWV is een goede basisondersteuning en lichte ondersteuning voor meer- en hoogbegaafde leerlingen. Eén school biedt ook extra ondersteuning door vergaand maatwerk. De kaders van het vaststaande curriculum en de exameneisen beperken ons om echt maatwerk en passend onderwijs te kunnen bieden. Daarnaast is binnen het traditionele schoolsysteem maatwerk voor de prikkelgevoelige leerling erg lastig te realiseren. De subsidie is niet toereikend voor een duurzame financiële constructie van een VSO-setting op VWO-niveau'

'Wachtlijsten in de zorg/jeugdhulp. Als leerlingen thuiszitten en/of vastlopen is het aanbod dus niet volledig dekkend'

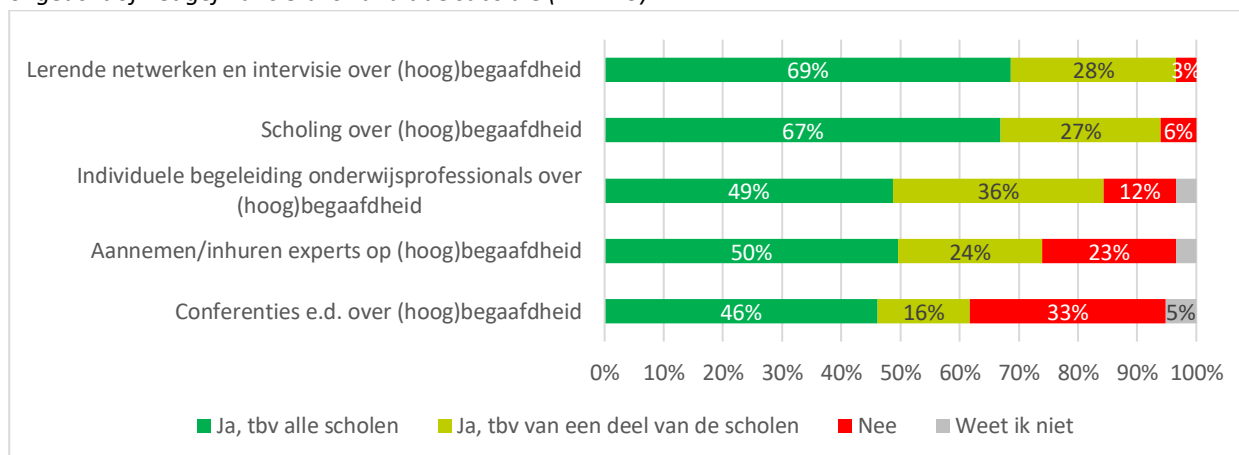
'Scholen gaan nog steeds vaak uit van alleen IQ. Dat is niet wenselijk. Het kennisniveau omtrent begaafdheid en het handelingsgericht werken naar onderwijsbehoeften is nog lang niet binnen alle scholen op het niveau dat wij als SWV zouden willen. Coronaperiode speelt hier een rol in, en vooral ook het gebrek aan goed geschoold bevoegd personeel in de scholen'

4.2 Kennisdeling en professionalisering

Overzicht huidige kennisdelings- en professionaliseringsactiviteiten

Er vinden volgens samenwerkingsverbanden veel verschillende kennisdelings- en professionaliseringsactiviteiten over (hoog)begaafdheid plaats. Lerende netwerken en scholing komt het meest voor.

Figuur 14. Samenwerkingsverbanden: Kennisdelings- en professionaliseringsactiviteiten rondom (hoog)begaafdheid, ongeacht of het gefinancierd is vanuit de subsidie (N = 115)

Alle kennisdelings- en professionaliseringsactiviteiten komen even vaak voor in het po als vo. Samenwerkingsverbanden po voeren activiteiten wel vaker ten behoeve van alle scholen uit in plaats van voor een deel van de scholen in vergelijking met vo¹³. Hetzelfde patroon zagen we bij activiteiten voor leerlingen. Uit de subsidieplannen van samenwerkingsverbanden vo weten we dat zij de subsidie vaker clusteren of doelmatig inzetten op een deel van de scholen in hun regio, bijvoorbeeld alleen de havo/vwo-scholen of alleen de scholen met relatief veel (hoog)begaafde leerlingen.

Vanuit de subsidie gefinancierd

De meeste activiteiten zijn geheel of deels uit de subsidie gefinancierd.

Tabel 3. Samenwerkingsverbanden: mate waarin activiteiten gefinancierd zijn vanuit de subsidie (N=71-111, vraag is alleen gesteld voor activiteiten die bestaan in de regio)

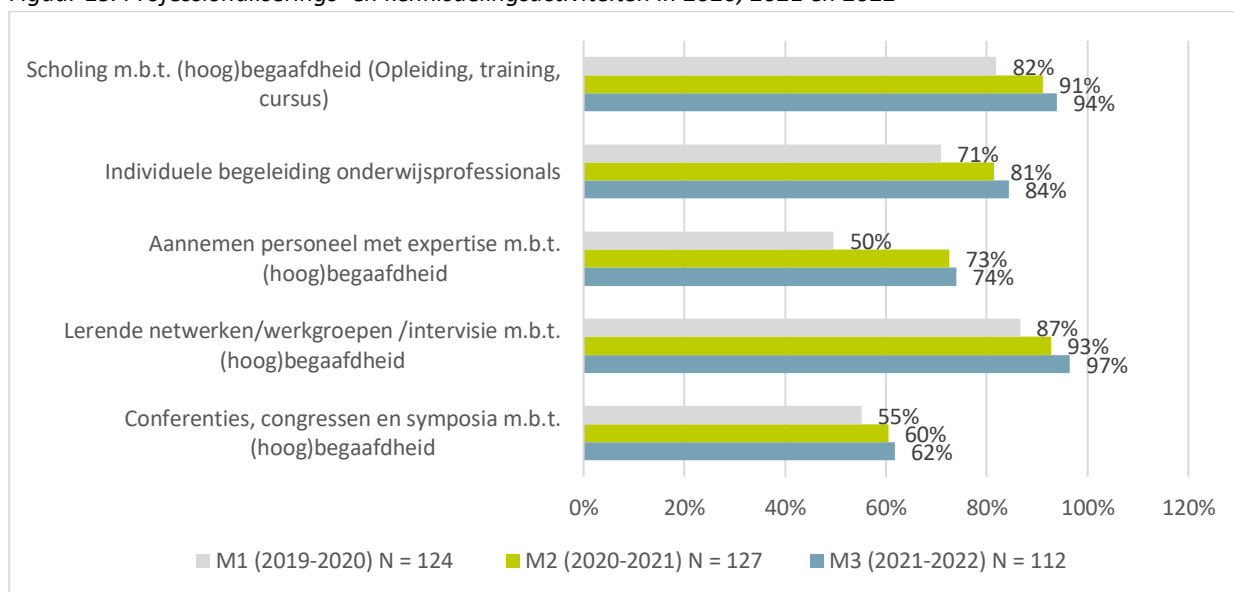
	Ja	Gedeeltelijk	Nee
Scholing over (hoog)begaafdheid	70%	25%	5%
Conferenties e.d. over (hoog)begaafdheid	68%	20%	13%
Lerende netwerken en intervisie over (hoog)begaafdheid	67%	21%	13%
Aannemen/inhuren experts op (hoog)begaafdheid	54%	35%	11%
Individuele begeleiding onderwijsprofessionals over (hoog)begaafdheid	49%	35%	15%

Wijzigingen door de jaren heen

Door de jaren heen zien we een lichte toename van samenwerkingsverbanden die activiteiten voor professionele ontwikkeling of kennisdeling rondom (hoog)begaafdheid aanbieden. De toename is geen significant verschil.

¹³ Aandeel swv'en die een activiteiten voor alle scholen aanbiedt (tov alle swv'en die deze activiteit aanbiedt): Scholing (po 86%; vo 55%), individuele begeleiding (po 74%; vo 40%), aannemen, inkopen of inhuren van personeel (po 80%; vo: 54%), lerende netwerken (po 80%; vo 60%), conferenties (po 91%; vo 60%).

Figuur 15. Professionaliserings- en kennisdelingsactiviteiten in 2020, 2021 en 2022

Voor een deel van de activiteiten hebben er in het afgelopen schooljaar wijzigingen plaatsgevonden. In vergelijking met de vorige meting komen wijzigingen in het scholingsaanbod minder vaak voor, toen gaf 80% aan dat de scholing was gewijzigd tegenover 57% in de huidige meting.

Tabel 4. Voor welke activiteiten hebben er in de afgelopen 12 maanden veranderingen plaatsgevonden t.o.v. de beschrijving in het subsidieplan? (N=11-36)) (Meerdere antwoorden mogelijk)

	%
Scholing m.b.t. (hoog)begaafdheid (opleiding, training, cursus) (n=36)	57%
Lerende netwerken /werkgroepen /interview m.b.t. (hoog)begaafdheid (n=27)	38%
Er waren in geen van de activiteiten veranderingen (n=21)	30%
Conferenties, congressen, webinars en symposia m.b.t. (hoog)begaafdheid (n=19)	27%
Aannemen/inkopen/inhuren van personeel met expertise op (hoog)begaafdheid (n=16)	23%
Individuele begeleiding van onderwijsprofessionals m.b.t. (hoog)begaafdheid (n=11)	15%

Redenen om de activiteiten te wijzigingen lagen deels rondom corona. Zo zijn bijeenkomsten of scholing geannuleerd, uitgesteld of online gemaakt. Aanmeldingen voor scholing en regionale bijeenkomsten vielen soms tegen, samenwerkingsverbanden hebben het idee dat door corona de prioriteit onder scholen ergens anders ligt dan bij het thema (hoog)begaafdheid. Tegelijk zijn er samenwerkingsverbanden die aangeven juist meer leraren te hebben opgeleid, extra trainingen te hebben gegeven of extra personeel met expertise te hebben aangenomen. Enkele regio's geven aan hun scholingsaanbod meer wijkgericht te hebben gemaakt, waarbij per wijk ingespeeld wordt op vragen rondom (hoog)begaafdheid die leven in de betreffende wijk. Hieronder staan enkele voorbeelden van toelichtingen van samenwerkingsverbanden.

Figuur 16: toelichtingen over wijzigingen in het laatste jaar

‘Als gevolg van Covid en lerarentekorten, waar alle scholen onder te lijden hebben, merken we dat er minder inschrijvingen zijn voor leernetwerken en masterclasses, dus ook bij die met betrekking tot hoogbegaafdheid. Mensen lijken minder energie te hebben voor deze activiteiten.’

‘De ontwikkeling van de activiteiten is veranderd; scholing is in wijken in samenwerking met elkaar uitgezet. In sommige wijken kwam samenwerking minder op gang en is het budget regionaal benut’

‘Er was meer vraag naar de opleiding talentbegeleiding, daarom zijn meer leerkrachten geschoold’

‘Corona heeft ons parten gespeeld omdat ons plan gericht is op het verbinden van besturen, expertisedeling, netwerken enz. Daarnaast hebben besturen aanvragen gedaan voor eigen plannen binnen school. Door Corona is dit soms vertraagd. Standpunt van ons swv was; doorgaan binnen de omstandigheden waarin we zitten. Dat maakt dat het plan grotendeels is uitgevoerd volgens plan’

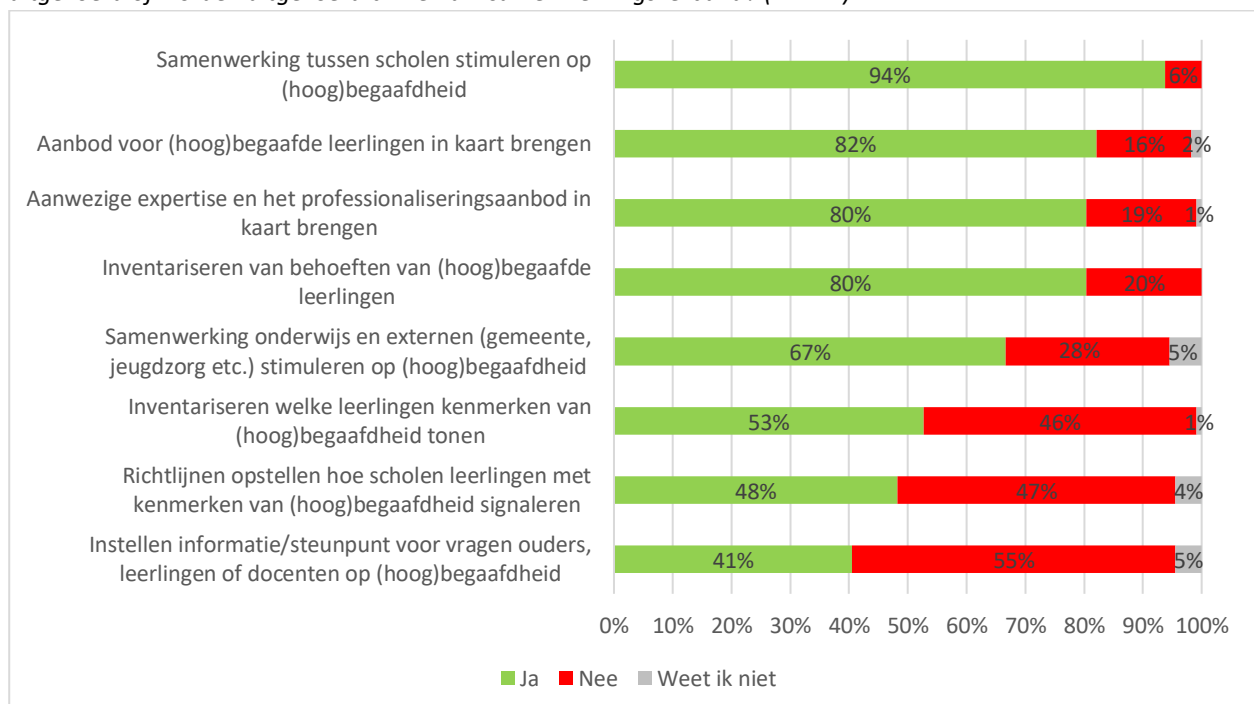
‘Scholing is deels online ipv fysiek geweest door corona. Tevens zijn scholingen verplaatst en later ingehaald. Expertise rondom signalering is al wel in de lessen ingezet. De reden hiervoor is de behoefte die hiervoor ontstond bij lesgevers’

4.3 Activiteiten rondom beleid en samenwerking

Overzicht huidige activiteiten rondom beleid en samenwerking

Een grote meerderheid van de samenwerkingsverbanden geeft aan dat rondom (hoog)begaafdheid de samenwerking tussen scholen wordt gestimuleerd, aanbod voor leerlingen en professionals in kaart wordt gebracht en de behoeften van leerlingen worden geïnventariseerd (zie grafiek 17). Het inventariseren van welke leerlingen kenmerken van (hoog)begaafdheid vertonen gebeurt vaker (53%) dan bij de vorige meting toen 29% aangaf dat dit gedaan werd.

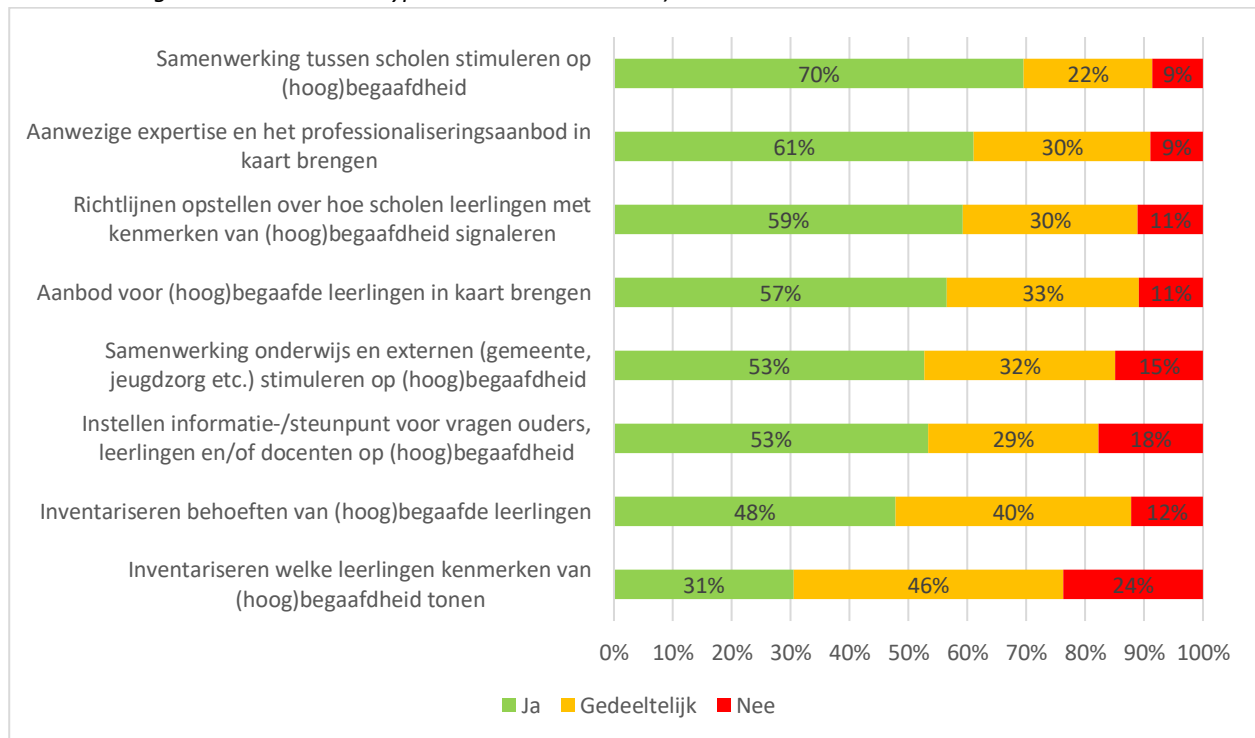
Figuur 17. Welke subsidieactiviteiten op het gebied van beleid en samenwerking rondom (hoog)begaafdheid zijn uitgevoerd of worden uitgevoerd binnen uw samenwerkingsverband? (N=117)

Vanuit subsidie gefinancierd

Activiteiten rondom beleid en samenwerking worden meestal geheel of deels uit de subsidie gefinancierd.

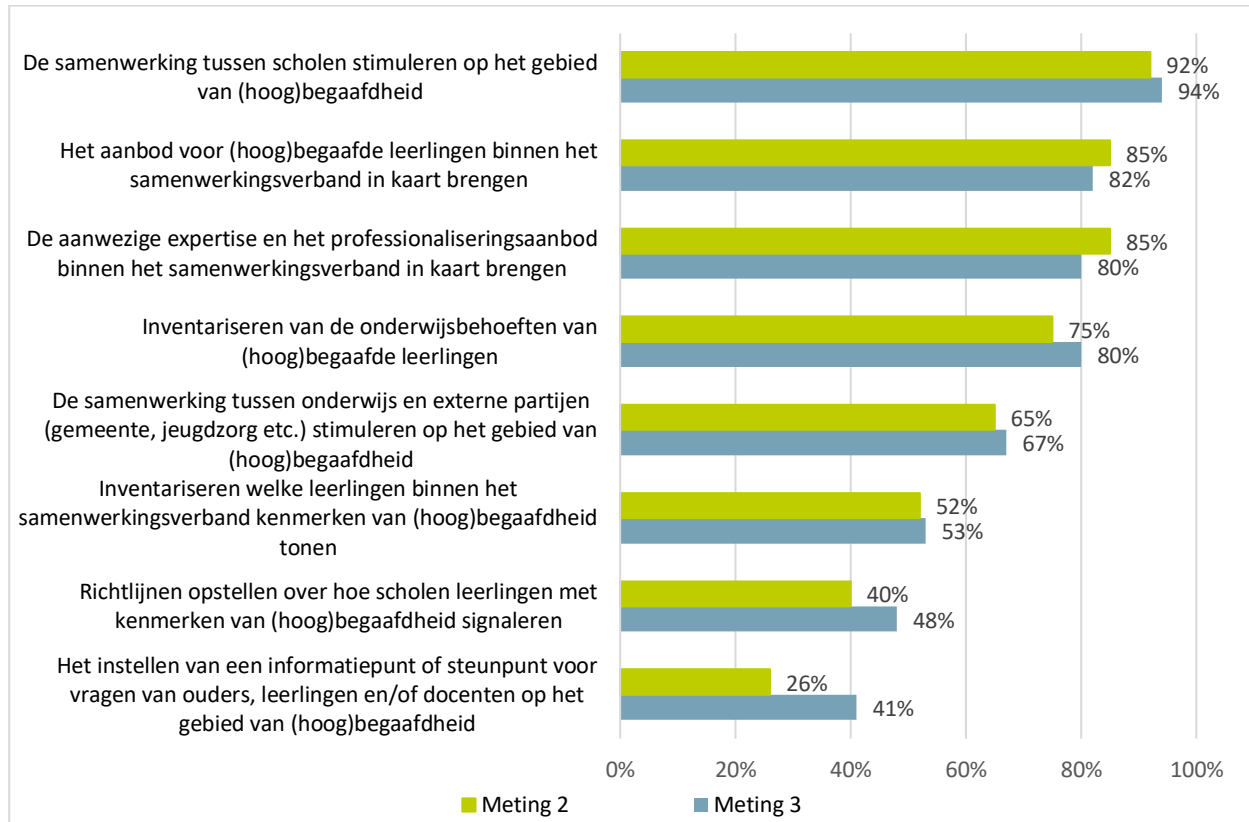
Figuur 18. Worden deze activiteiten gefinancierd vanuit de subsidie voor hoogbegaafdheid? (N=45-105) (Exclusief samenwerkingsverbanden die een type activiteiten niet doen)

Wijzigingen door de jaren heen

Door de jaren heen zien we dat het aandeel samenwerkingsverbanden met bepaalde beleids- en samenwerkingsactiviteiten in hun regio ongeveer stabiel blijft (figuur 19). Wel is er een toename in het aantal samenwerkingsverbanden dat een informatie- of steunpunt instelt voor vragen van ouders, leerlingen en/of docenten op het gebied van (hoog)begaafdheid. Met de verbeteraanpak passend onderwijs is door het ministerie van OCW als doel gesteld dat er in elke regio een informatie- of steunpunt komt. Vanuit die context is het niet verrassend dat hier een toename te zien is.

Figuur 19. Activiteiten rondom beleid en samenwerking in 2021 en 2022

Bij een deel van de activiteiten waren er in het afgelopen schooljaar 2021-2022 wijzigingen, zie ook tabel 5. Activiteiten zijn soms online gedaan. Een enkel samenwerkingsverband geeft aan dat een activiteit vertraagd is of juist concreter is geworden. Ook benoemen verschillende regio's dat de samenwerking is versterkt rondom (hoog)begaafdheid. Hierbij worden zowel voorbeelden genoemd van samenwerking binnen de eigen onderwijssector, als tussen po en vo als tussen onderwijs en externen zoals jeugdhulp.

Tabel 5. Voor welke activiteiten hebben er in de afgelopen 12 maanden veranderingen plaatsgevonden t.o.v. de beschrijving in het subsidieplan? (N=65) (Meerdere antwoorden mogelijk)

	%
Er waren in geen van de activiteiten veranderingen (n=27)	42%
Samenwerking tussen scholen stimuleren op het gebied van (hoog)begaafdheid (n=26)	40%
Samenwerking tussen onderwijs en externe partijen (gemeente, jeugdzorg etc.) stimuleren op het gebied van (hoog)begaafdheid (n=16)	25%
Aanwezige expertise en het professionaliseringsaanbod binnen het samenwerkingsverband in kaart brengen (n=14)	22%
Het aanbod voor leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid binnen het samenwerkingsverband in kaart brengen (n=13)	20%
Inventariseren van de onderwijsbehoeften van leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid (n=11)	17%
Richtlijnen opstellen over hoe scholen leerlingen met kenmerken van (hoog)begaafdheid signaleren (n=8)	12%
Het instellen van een informatiepunt of steunpunt voor vragen van ouders, leerlingen en/of docenten op het gebied van (hoog)begaafdheid (n=4)	6%
Inventariseren welke leerlingen binnen het samenwerkingsverband kenmerken van (hoog)begaafdheid tonen (n=2)	3%

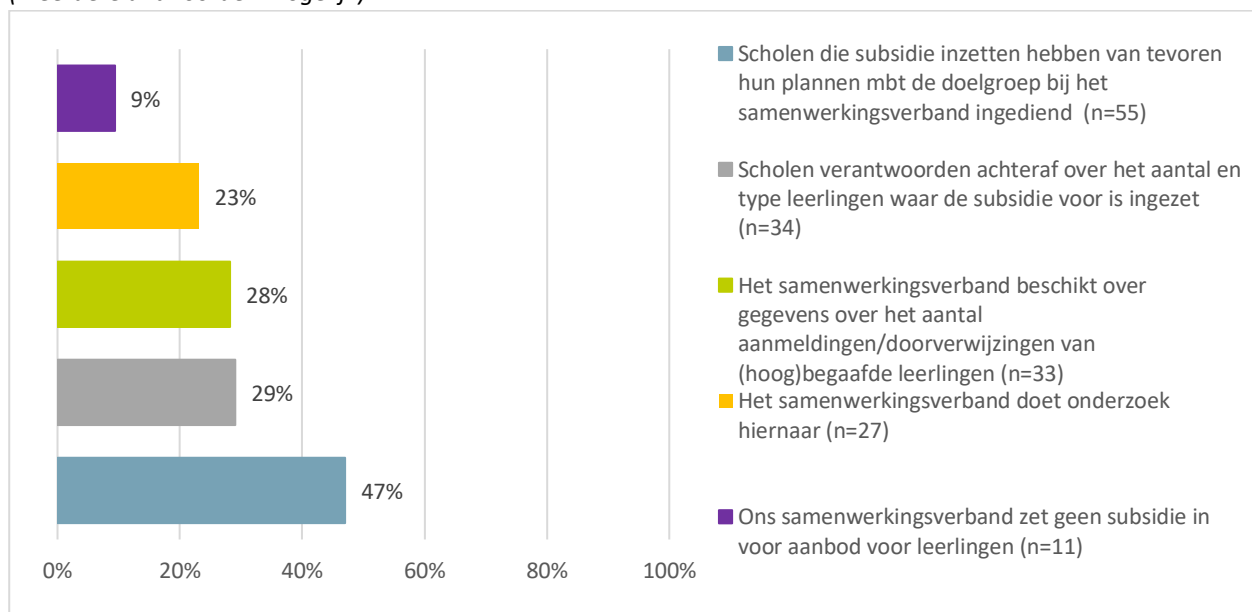
5 Afstemming in de regio

In dit hoofdstuk staat de afstemming in de regio rondom (hoog)begaafdheid centraal. In de vorige monitor meting bleek dit een aandachtspunt. Een deel van de scholen ervoeren dat zij onvoldoende op de hoogte werden gehouden van de subsidie-inzet in hun samenwerkingsverband. Scholen wisten ook nog niet altijd voldoende af van bovenschoolse activiteiten voor leerlingen en professionals. Als laatste gaven sommige samenwerkingsverbanden aan het lastig te vinden om te sturen op een goede inzet van subsidie binnen scholen. Met deze signalen in het achterhoofd zijn er in de huidige meting extra vragen over dit thema gesteld. Meer verdieping kan ook gevonden worden in de deelstudie Samenwerking van het image-onderzoek. Deze deelstudie gaat dieper in op o.a. de samenwerking tussen onderwijspartijen.

Informatievoorziening van scholen naar samenwerkingsverband

Uit de subsidieplannen van samenwerkingsverbanden weten we dat de subsidie-inzet per regio anders verloopt. Sommige samenwerkingsverbanden zetten zelf (voornamelijk) subsidie in. Sommige samenwerkingsverbanden geven de middelen door aan besturen en scholen. De doelgroepdefinitie van samenwerkingsverbanden is vaak zeer breed, en vaak hebben scholen ruimte om daarbinnen eigen accenten te leggen. Dit maakt het voor samenwerkingsverbanden lastiger om het overzicht te behouden in het bijzonder op de opbrengsten voor leerlingen. Bij de professionaliserings- en kennisdelingsactiviteiten is het iets makkelijker. De doelgroep is makkelijker te kenmerken (bijvoorbeeld leraren en zorgcoördinatoren) en de activiteiten zijn meer afgebakend (bijvoorbeeld een training) in vergelijking met activiteiten voor leerlingen.

Figuur 20. Hoe volgt uw samenwerkingsverband voor welke leerlingen subsidie wordt ingezet in uw regio? (n=117) (meerdere antwoorden mogelijk)

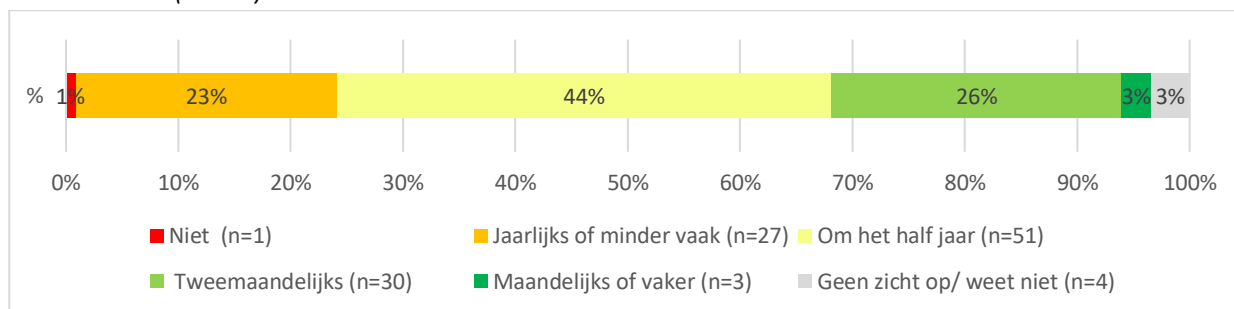
Om deze reden zijn samenwerkingsverbanden in deze meting extra bevraagd over hoe zij volgen voor welke leerlingen de subsidie wordt ingezet (figuur 20). Met uitzonder van 11 samenwerkingsverbanden die überhaupt geen subsidie aan leerlingactiviteiten besteden, volgen alle samenwerkingsverbanden voor welke leerlingen subsidie wordt ingezet. Meest voorkomend is dat scholen die subsidie inzetten van tevoren plannen hebben ingediend bij het samenwerkingsverband voor welke leerlingen zij de subsidie inzetten. Ook komt regelmatig voor dat scholen zich (ook) achteraf verantwoorden. Ook beschikt een kwart van de samenwerkingsverband over het aantal aanmeldingen/doorverwijzingen. Eén op de vijf samenwerkingsverbanden doet actief onderzoek om te achterhalen voor welke leerlingen subsidie wordt ingezet. In de toelichtingen staat verder dat

samenwerkingsverbanden ook vaak informatie ontvangen tijdens vaste overleggen met schoolbesturen en/of met (de intern begeleiders en zorgcoördinatoren van) scholen.

Informatievoorziening naar scholen

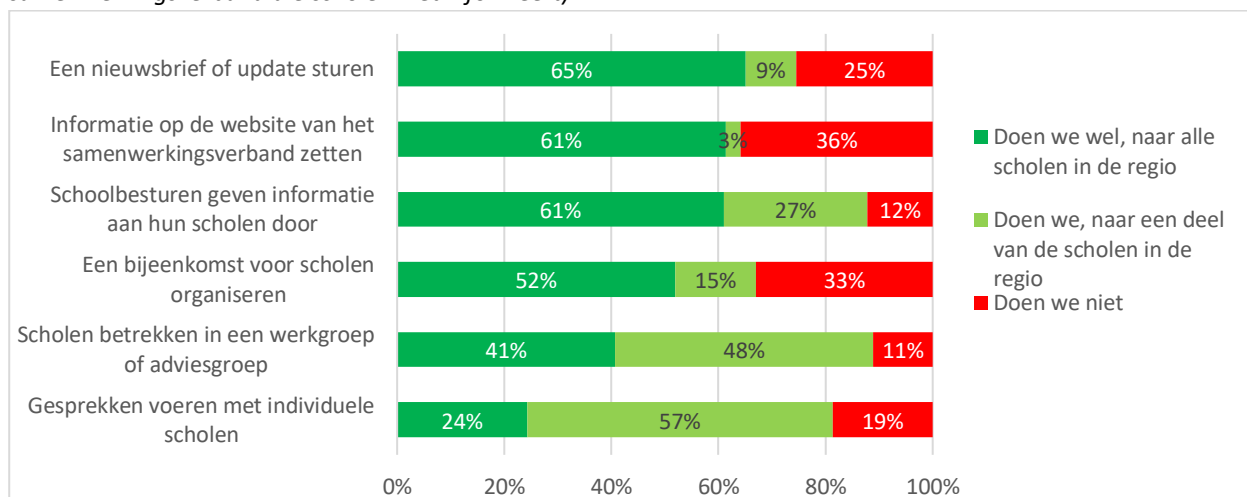
Op één samenwerkingsverband na, geven samenwerkingsverbanden aan dat scholen actief geïnformeerd worden over de subsidie-inzet in de regio. Meest voorkomend is het informeren van scholen om het half jaar. Jaarlijkse of juist tweemaandelijks informatiemomenten komen elk bij ongeveer een kwart van de samenwerkingsverbanden voor.

Figuur 21. Hoe vaak worden de scholen in het samenwerkingsverband ongeveer geïnformeerd rondom de regionale subsidie-inzet? (N=116)

Het informeren van scholen gebeurt het meest via een nieuwsbrief, in een werk-/adviesgroep of in individuele gesprekken met scholen. Het komt ook regelmatig voor dat de informatievoorziening indirect verloopt, namelijk via schoolbesturen. Naast de informatiekanalen uit figuur 22 geven samenwerkingsverbanden in de toelichtingen aan ook soms via een website of via netwerken van experts (hoog)begaafdheid of de intern begeleiders/zorgcoördinatoren informatie te verspreiden.

Figuur 22. Wat wordt gedaan om scholen te informeren over de regionale subsidie-inzet? (N=115, exclusief 1 samenwerkingsverband die scholen niet informeert)

De informatievoorziening gaat het meest over kennisdeling en professionaliseringsaanbod rondom (hoog)begaafdheid (zie figuur 18). Informatie over aanbod, werkwijze van signaleren en criteria voor het doorverwijzen van leerlingen naar activiteiten komt iets minder vaak voor maar nog wel regelmatig. Dit soort informatie is ook niet in elk samenwerkingsverband relevant, gezien in sommige regio's de scholen zelf bepalen hoe dit vorm krijgt en hierop geen bovenschools beleid wordt gevoerd.

Tabel 6. Over welke onderwerpen rondom de subsidie worden de scholen geïnformeerd? Meerdere antwoorden mogelijk

	%
Informatie over welk (bovenschools) kennisdelings- en professionaliseringsaanbod rondom (hoog)begaafdheid beschikbaar is voor professionals (n=96)	83%
Informatie over hoe professionals zich kunnen aanmelden voor bovenschools kennisdelings- en professionaliseringsaanbod rondom (hoog)begaafdheid (n=83)	72%
Goede voorbeelden en tips voor scholen rondom (hoog)begaafdheid (n=75)	65%
Informatie over waar en hoe de subsidie wordt ingezet (n=74)	64%
Informatie over welk (bovenschools) aanbod beschikbaar is voor (hoog)begaafde leerlingen (n=73)	63%
Informatie over de visie en doelen rondom (hoog)begaafdheid (n=68)	59%
Werkwijzen rondom signaleren en ondersteuning van (hoog)begaafde leerlingen op school (n=58)	50%
Informatie over hoe scholen (hoog)begaafde leerlingen kunnen doorverwijzen naar bovenschools aanbod (n=41)	36%

6 Subsidiedoelen en randvoorwaarden

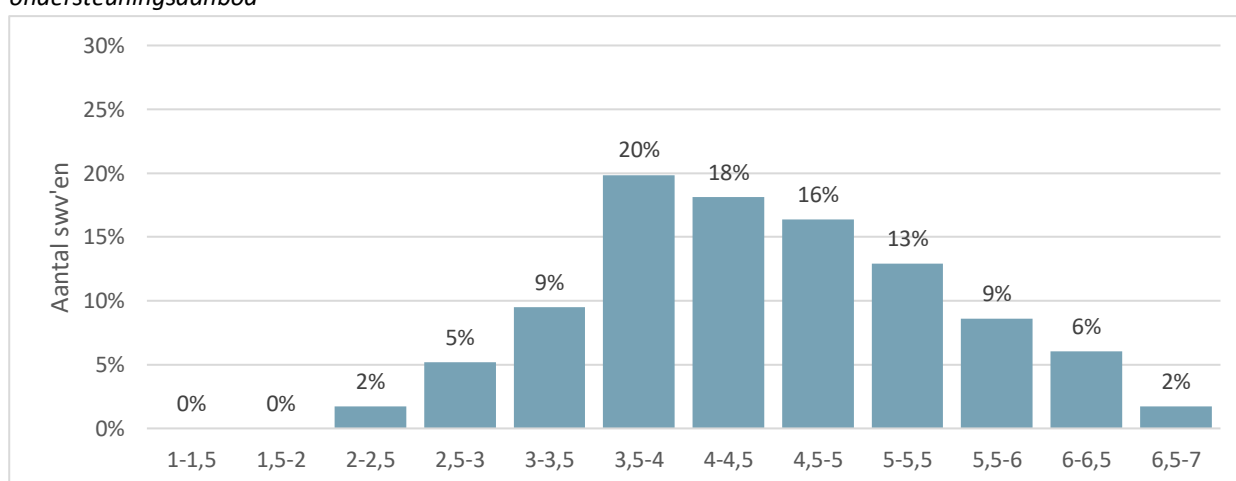
Het ministerie van OCW heeft de subsidieregeling opgezet om drie doelen te bereiken: (1) het vergroten en verspreiden van kennis over (hoog)begaafdheid, (2) het realiseren van een passend aanbod voor deze leerlingen en (3) het versterken van de samenwerking tussen samenwerkingsverbanden, scholen en zorg binnen de regio. In dit hoofdstuk gaan we in op het oordeel van samenwerkingsverbanden over de mate waarin deze aspecten in hun regio voldoende aanwezig zijn. Daarnaast kijken we naar de aanwezigheid van randvoorwaarden die positief bijdragen aan het laten slagen van nieuwe initiatieven en samenwerking in de praktijk. Deze monitor geeft een indruk van de mate waarin samenwerkingsverbanden zelf oordelen over het aanbod, kennis(deling) en samenwerking. Meer verdieping op de impact van de subsidie kan gevonden worden in het image-onderzoek.

Elk subsidiedoel is gemeten met behulp van meerdere stellingen, zogeheten schalen¹⁴. Samenwerkingsverbanden hebben zo hun oordeel gegeven over de mate waarin er een passend en dekkend onderwijs- en ondersteuningsaanbod, een voldoende kennisniveau, kennisverspreiding en samenwerking in hun regio aanwezig is. Daarnaast hebben ze een oordeel gegeven over de mate waarin randvoorwaarden voor een goede implementatie aanwezig zijn. Alle stellingen zijn beantwoord op een zeven-puntsschaal van (1) helemaal mee oneens tot (7) helemaal mee eens¹⁵.

6.1 Passend en dekkend onderwijs- en ondersteuningsaanbod

Het eerste subsidiedoel betreft het stimuleren van een passend en dekkend onderwijs- en ondersteuningsaanbod voor (hoog)begaafde leerlingen. Dit houdt in dat het aanbod passend zou moeten zijn bij de ondersteuningsbehoeften van (hoog)begaafde leerlingen. Daarnaast zou het dekkend moeten zijn door voor elk type (hoog)begaafde leerling binnen de doelgroepdefinitie van het samenwerkingsverband aanbod te hebben. We hebben zes stellingen voorgelegd aan samenwerkingsverbanden die toetsen in hoeverre er volgens hen een passend en dekkend aanbod is, bijvoorbeeld: “m.b.t. de basisondersteuning is er een passend aanbod voor (hoog)begaafde leerlingen op de scholen. Er is nog geen landelijke norm voor basisondersteuning, dat betekent dat het per samenwerkingsverband kan verschillen wat zij verstaan onder een passend aanbod. Ook over de term dekkend aanbod is (nog) geen landelijke definitie.

Figuur 23. Samenwerkingsverbanden: spreiding gemiddeld oordeel over passend en dekkend onderwijs- en ondersteuningsaanbod

¹⁴ De subsidiedoelen hangen positief met elkaar samen, zowel in de antwoorden van scholen als in de antwoorden van samenwerkingsverbanden (zie de technische bijlage). Hoe meer kennis er is over (hoog)begaafdheid in de regio, hoe meer kennisdeling, passend aanbod en samenwerking er plaats vindt, en vice versa.

¹⁵ Alle schalen zijn voldoende betrouwbaar, zoals in de technische bijlage te lezen is. De schaal wordt gevormd door het gemiddelde van de onderliggende stellingen. De antwoordoptie 'Weet niet/ geen zicht op' is hierbij buiten beschouwing gelaten.

Samenwerkingsverbanden zijn in vergelijking met vorig jaar positiever over het onderwijs- en ondersteuningsaanbod. Ze geven een gemiddeld oordeel van een 4,6 in vergelijking met een 4 vorig jaar (op een schaal van 1 tot 7)¹⁶. Maar één op de vijf samenwerkingsverbanden oordeelt lager dan een 4, dit was vorig jaar nog ruim een derde. Er zijn wel wat verschillen tussen samenwerkingsverbanden onderling (zie figuur 23).

De samenwerkingsverbanden zijn net als vorig jaar het minst positief over de mate waarin het aanbod dekkend is voor alle typen (hoog)begaafde leerlingen in hun regio (gemiddeld een 4) en het meest positief over het aanbieden van een passend aanbod binnen de basisondersteuning (gemiddeld een 5).

6.2 Kennisniveau

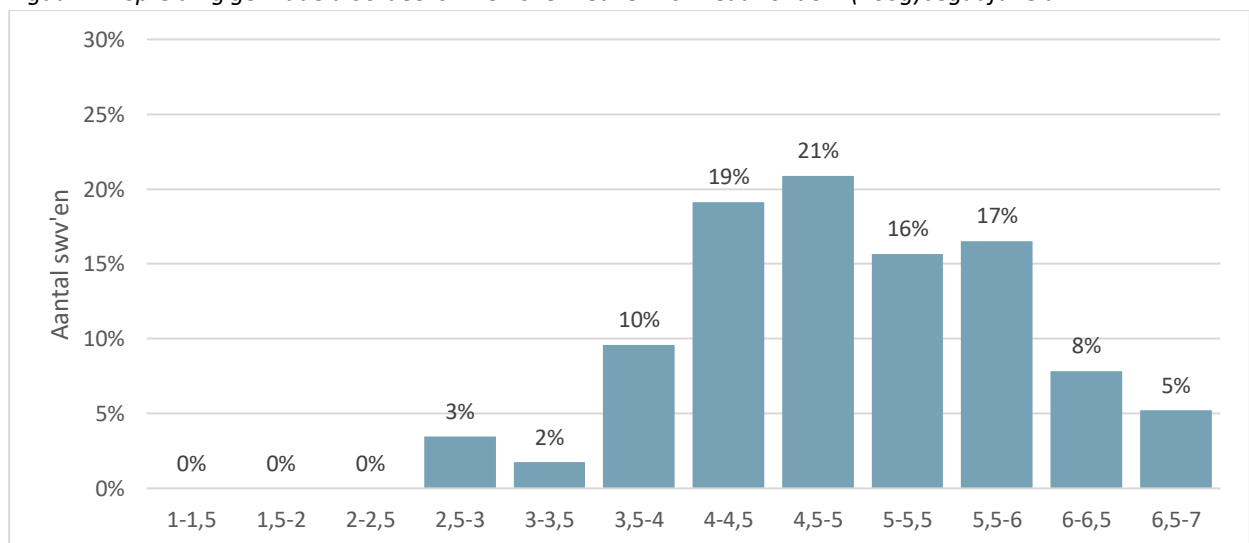
Het tweede subsidiedoel is het vergroten en verspreiden van kennis rondom (hoog)begaafdheid. We maken hierbij onderscheid tussen het kennisniveau en de kennisverspreiding. Om een beeld te krijgen van het kennisniveau over (hoog)begaafdheid hebben we aan de samenwerkingsverbanden zes stellingen voorgelegd, bijvoorbeeld: “Vrijwel alle deelnemende scholen zijn in staat om (hoog)begaafde leerlingen (vroegtijdig) te signaleren”.

De samenwerkingsverbanden zijn gematigd positief over het kennisniveau binnen hun regio. Op een zeven-puntsschaal¹⁷ oordelen samenwerkingsverbanden gemiddeld met een 5, dit is een lichte stijging ten opzichte van de 4,7 van vorig jaar. Slechts 13% scoort beneden-gemiddeld (lager dan een 4). Dit was vorig jaar nog 22%. In figuur 24 is de spreiding te zien van hoe zij gemiddeld oordelen over het kennisniveau.

Er zijn geen grote verschillen in de antwoorden op de verschillende stellingen. De samenwerkingsverbanden zijn het minst positief over de aanwezige kennis over het voorkomen van schooluitval bij leerlingen met (hoog)begaafdheidskenmerken (gemiddeld een 4,4) en het meest positief over het gemak waarmee scholen experts op het gebied van (hoog)begaafdheid kunnen raadplegen (gemiddeld een 5,8).

De aanwezige kennis verschilt tussen samenwerkingsverbanden in verschillende fasen van uitvoering van het subsidieplan¹⁸. Samenwerkingsverbanden die zich in de voorbereidende of opstartende fase bevinden oordelen gemiddeld lager over het kennisniveau (met een gemiddelde van een 4,2) dan samenwerkingsverbanden in de uitvoerende fase (die een gemiddeld oordeel van 5,1 geven).

Figuur 24. Spreiding gemiddeld oordeel swv'en over het kennisniveau rondom (hoog)begaafdheid

¹⁶ De mate van een passend en dekkend aanbod loopt van 2.2 t/m 7.0 (gemiddelde 4,5; mediaan 4,5; modus 4,0) met een standaarddeviatie van 0.978.

¹⁷ De mate van aanwezige kennis loopt van 2.7 t/m 7.0 (gemiddelde 5.01; mediaan 5.00; modus 5.00) met een standaarddeviatie van 0.937

¹⁸ $F(1) = 6.242, p = .014$

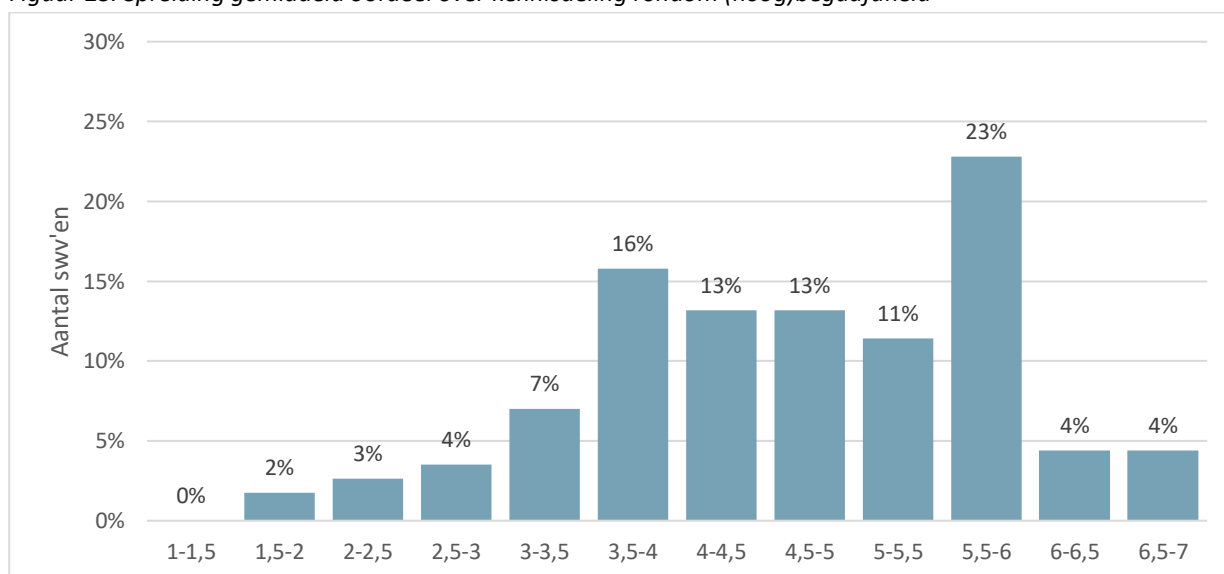
6.3 Kennisdeling

In de derde doelstelling staat de kennisdeling centraal. Het gaat om kennisdeling binnen de school, tussen scholen, tussen de school en samenwerkingsverband, en tussen het onderwijs en externen zoals jeugdhulp. We hebben samenwerkingsverbanden vijf stellingen voorgelegd om een beeld te krijgen van hun ervaringen of er voldoende kennisdeling rondom (hoog)begaafdheid plaatsvindt in hun regio. Bijvoorbeeld: “Vrijwel alle deelnemende scholen wisselen kennis en ervaringen met elkaar uit op het gebied van (hoog)begaafdheid”.

De samenwerkingsverbanden zijn gemiddeld gematigd positief over de kennisdeling binnen hun regio met een gemiddeld oordeel van een 4,8 (op een schaal van 1 tot 7)¹⁹. Samenwerkingsverbanden zijn positiever gaan oordelen in vergelijking met een jaar geleden, toen was hun oordeel nog een 4,3. In figuur 25 presenteren we de spreiding van hun oordelen. Te zien is dat slechts een kwart van de samenwerkingsverbanden lager dan een 4 geeft en daarmee negatief over de kennisdeling is. Dit was vorig jaar een stuk hoger met 35% van de samenwerkingsverbanden.

Er zijn kleine verschillen tussen de afzonderlijke stellingen. De samenwerkingsverbanden zijn gemiddeld het minst positief over de mate waarin reguliere scholen en scholen uit het speciaal onderwijs hun kennis en ervaringen op het gebied van (hoog)begaafdheid met elkaar delen (gemiddeld een 3,9) en het meest positief over de mate waarin (hoog)begaafdheid experts van deelnemende scholen kennis en ervaringen met elkaar delen (gemiddeld een 5,2).

Figuur 25. Spreiding gemiddeld oordeel over kennisdeling rondom (hoog)begaafdheid

6.4 Samenwerking

Samenwerking is het laatste subsidiedoel. Het gaat om samenwerking rondom (hoog)begaafdheid binnen scholen, tussen scholen onderling, tussen speciaal en regulier onderwijs, tussen school en samenwerkingsverband en tussen onderwijs en externen zoals jeugdhulp. We hebben samenwerkingsverbanden 7 stellingen voorgelegd die toetsen in hoeverre er voldoende samenwerking in hun regio bestaat volgens hen. Bijvoorbeeld “Deelnemende scholen werken goed samen met andere scholen op het gebied van (hoog)begaafdheid”.

De samenwerkingsverbanden zijn gematigd positief over de mate van samenwerking rondom (hoog)begaafdheid. Op een zeven-puntsschaal²⁰ is het gemiddelde oordeel een 4,4, een lichte stijging ten opzichte van de 4,2 van een

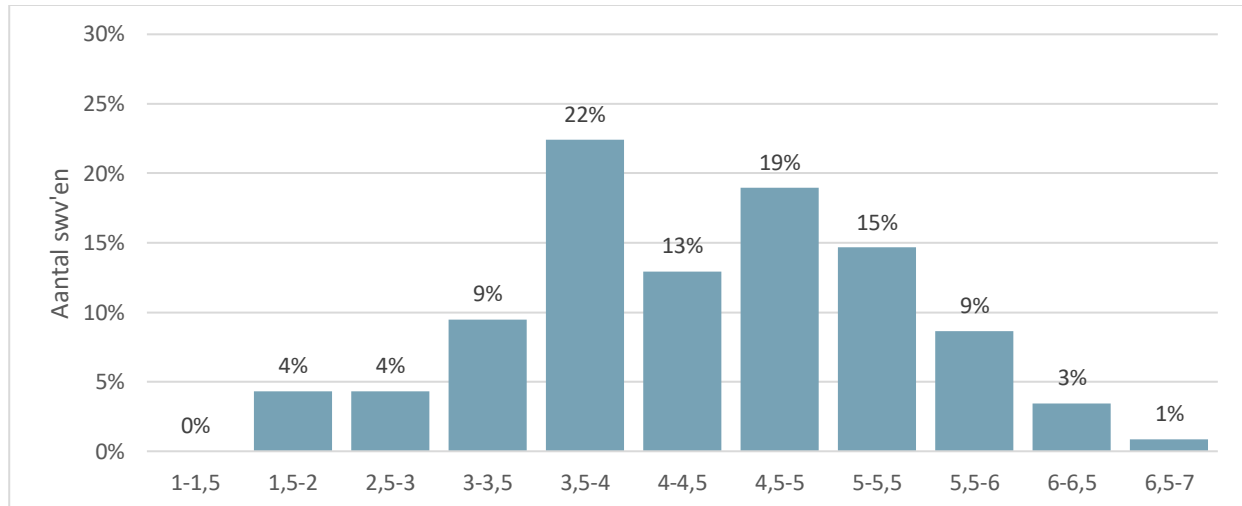
¹⁹ De mate van kennisdeling loopt van 2 t/m 7 (gemiddelde 4.75; mediaan 4.80; modus 6.00) met een standaarddeviatie van 1.170

²⁰ De mate van samenwerking loopt van 1.7 t/m 6.6 (gemiddelde 4.40; mediaan 4.29; modus 4.00) met een standaarddeviatie van 1.029

jaar geleden. Nu oordeelt 30% beneden-gemiddeld (lager dan een 4) tegenover 35% een jaar geleden. In figuur 26 presenteren we de spreiding van de oordelen.

Er zijn enige verschillen zijn tussen hoe de onderliggende stellingen zijn beantwoord. De samenwerkingsverbanden zijn gemiddeld het minst positief over de samenwerking met de gemeenten (gemiddeld een 3,9) en het meest positief over de samenwerking met scholen op het gebied van (hoog)begaafdheid (gemiddeld een 5,3).

Figuur 26. Spreiding oordelen samenwerkingsverbanden over samenwerking

6.5 Randvoorwaarden

De aanwezigheid van randvoorwaarden²¹ voor een succesvolle implementatie van nieuwe activiteiten is gemeten met 7 stellingen. Een voorbeeld van een stelling is: “De deelnemende scholen zijn op de hoogte van de inhoud van het subsidieplan rondom (hoog)begaafdheid”. Maar ook stellingen over het hebben van voldoende tijd, personeel en expertise zijn gesteld.

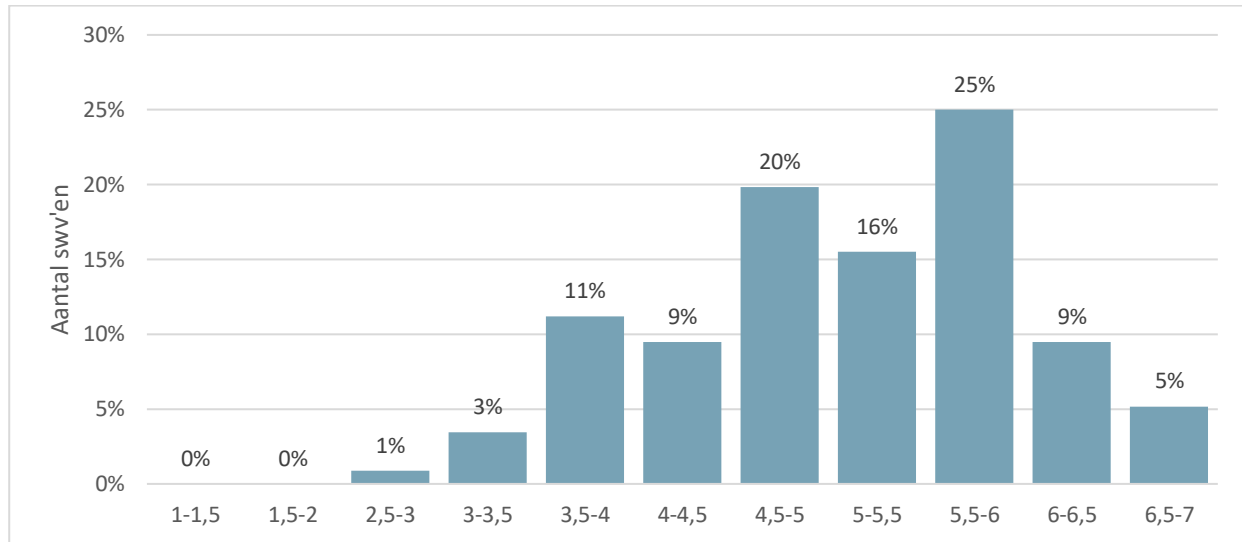
De samenwerkingsverbanden zijn overwegend positief over de aanwezigheid van de randvoorwaarden in hun regio. In figuur 27 presenteren we de spreiding van de oordelen over de randvoorwaarden. Op een zeven-puntsschaal²² oordelen samenwerkingsverbanden gemiddeld een 5,3 en slechts 9% oordeelt lager dan een 4. Dit is vergelijkbaar met de vorige meting.

Er zijn geen grote verschillen tussen de onderliggende stellingen van deze schaal. Samenwerkingsverbanden zijn het minst positief over de toegankelijkheid van de aanbieders van (jeugd)zorg voor de deelnemende scholen (gemiddeld een 4,3) en het meest positief over de draagvlak voor de activiteiten uit het subsidieplan onder de deelnemende scholen (gemiddeld een 5,7).

²¹ Uit de literatuur blijkt dat er bepaalde randvoorwaarden zijn die positief bijdragen om nieuwe initiatieven en samenwerking in de praktijk te laten slagen (Provan & Kenis, 2008; Provan & Milward, 2001). Zo kan voldoende tijd, menskracht en draagvlak onder scholen er aan bijdragen dat er een goed aanbod, samenwerking en kennisdeling plaatsvindt.

²² De mate van aanwezige randvoorwaarden loopt van 3.00 t/m 7.00 (gemiddelde 5.14; mediaan 5.14; modus 54.00) met een standaarddeviatie van 0.89.

Figuur 27. Spreiding oordelen samenwerkingsverbanden over randvoorwaarden

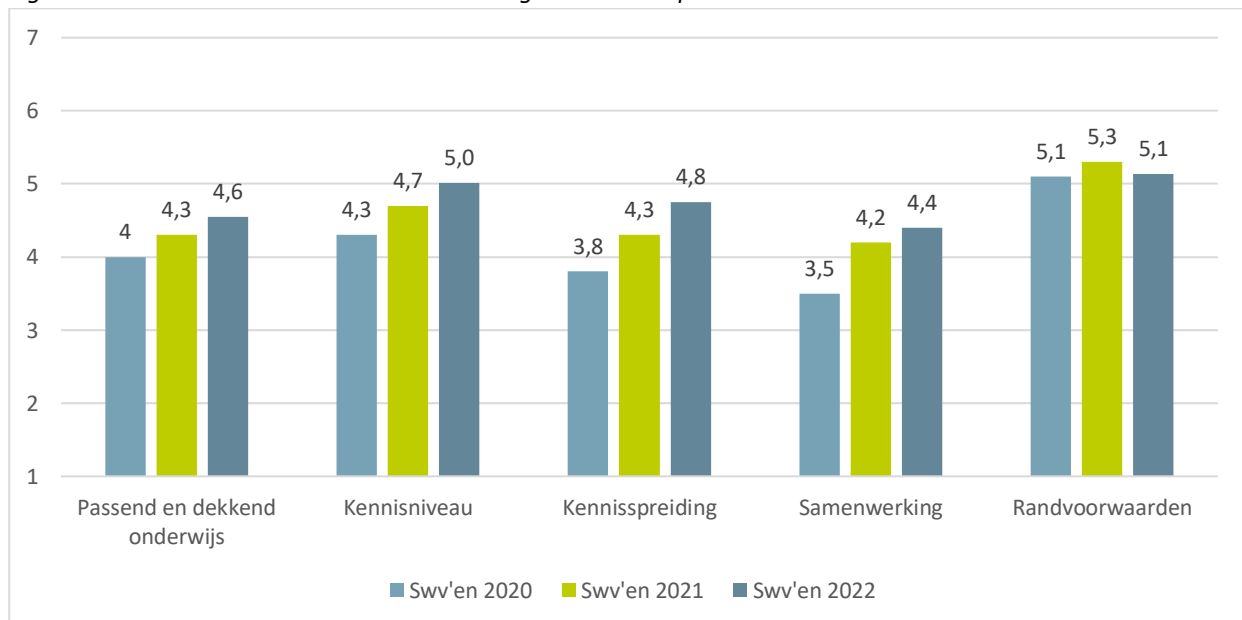

6.6 Vergelijking en verdieping op de subsidiedoelen

Ontwikkeling tevredenheid over aanbod, kennisniveau, kennisdeling en samenwerking

Samenwerkingsverbanden oordelen sinds de eerste meting bij de start van de subsidieperiode elk jaar positiever over alle vier de subsidiedoelen. Het oordeel van de samenwerkingsverbanden over de randvoorwaarden is wel vergelijkbaar door de jaren heen. Dit kan bijvoorbeeld komen doordat de randvoorwaarden hetzelfde zijn gebleven of moeilijk te veranderen zijn. Denk bijvoorbeeld aan het lerarentekort.

Figuur 28. Gemiddelden oordelen samenwerkingsverbanden op de subsidiedoelen en randvoorwaarden

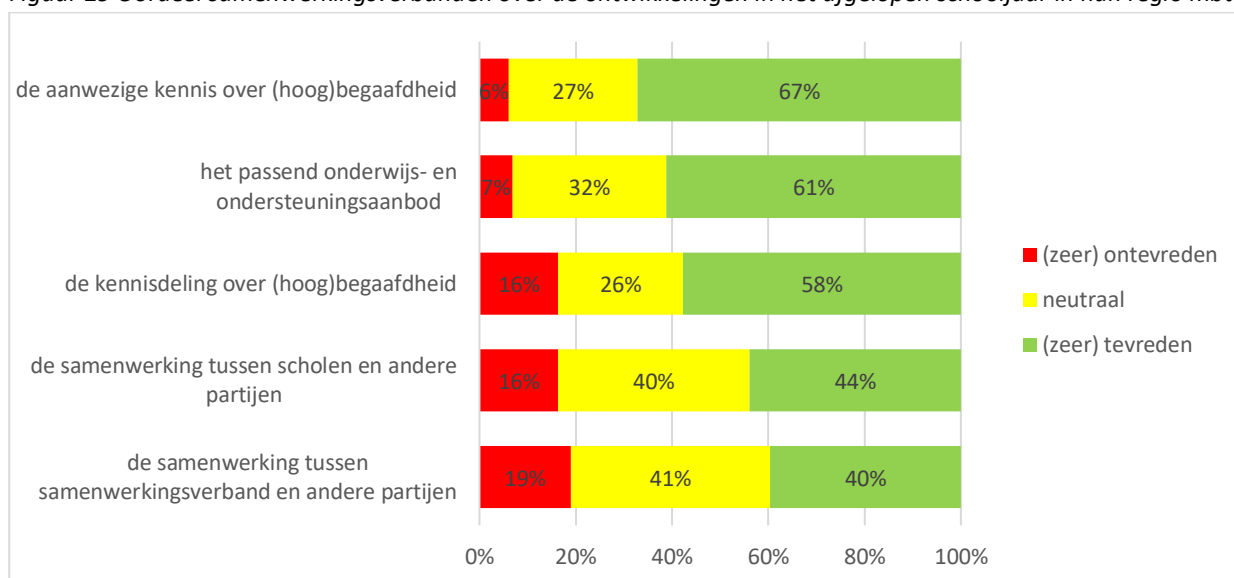

Naast een algemeen gemiddelde hebben we ook per samenwerkingsverband gekeken in welke mate er groei in tevredenheid is geweest over de jaren heen. Van de 107 samenwerkingsverbanden die zowel de eerste monitormeting als de laatste meting hebben ingevuld is de meerderheid door de jaren positiever gaan oordelen in hoeverre het in hun regio lukt om een passend aanbod, voldoende kennisniveau, kennisspreiding en samenwerking rondom (hoog)begaafdheid vorm te geven. 72% van de samenwerkingsverbanden is positiever geworden over de aanwezige kennis, 73% over kennisdeling, 64% over een passend en dekkend aanbod hebben en 79% over de samenwerking rondom (hoog)begaafdheid. Meer informatie is hierover te vinden in de technische

bijlage. Samenwerkingsverbanden vo zijn sterker in tevredenheid gestegen over het hebben van voldoende kennis dan samenwerkingsverbanden po²³. Dit verschil kan (mede) verklaard worden doordat samenwerkingsverbanden po bij de eerste meting al significant hoger²⁴ oordeelden over de mate van aanwezige kennis dan samenwerkingsverbanden vo, waardoor ze minder groei konden doormaken. Hiernaast zijn samenwerkingsverbanden met een klein subsidiebedrag sterker in tevredenheid over het kennisniveau gestegen dan samenwerkingsverbanden met een middelgroot subsidiebedrag²⁵. Er is geen verschil met samenwerkingsverbanden met een groot subsidiebedrag.

Dat samenwerkingsverbanden steeds positiever oordelen over de subsidiedoelen komt overeen met hoe zij terugkijken op de ontwikkelingen in het afgelopen jaar (zie figuur 29 op de volgende pagina). Te zien is dat samenwerkingsverbanden over het algemeen tevreden zijn over de ontwikkelingen in het afgelopen jaar. De tevredenheid ligt hoger als het gaat om de vooruitgang op de aanwezige kennis, kennisdeling en passend aanbod in hun regio en wat lager bij de samenwerking.

Figuur 29 Oordeel samenwerkingsverbanden over de ontwikkelingen in het afgelopen schooljaar in hun regio mbt..

Dat samenwerkingsverbanden steeds positiever zijn is volgens verwachting. In het eerste jaar zaten de meeste samenwerkingsverbanden nog in de voorbereidende of opstartende fase. In het tweede jaar zijn meer samenwerkingsverbanden overgegaan op de uitvoering en bij deze derde meting bevinden de meeste samenwerkingsverbanden zich in de uitvoerende fase (zie ook figuur 1 in hoofdstuk 2). Mogelijk ervaren samenwerkingsverbanden meer opbrengsten op de subsidiedoelen doordat meer samenwerkingsverbanden de subsidieactiviteiten aan het uitvoeren zijn. In gedachten moet wel gehouden worden dat het gaat om de percepties van samenwerkingsverbanden zelf. In de vierde meting (2022-2023) worden de oordelen van scholen opnieuw uitgevraagd en kunnen we zien of zij ook steeds positiever zijn gaan oordelen over de subsidiedoelen.

Samenhang met subsidiedoelen

Het oordeel van samenwerkingsverbanden op het subsidie doel kennisniveau hangt samen met de fase van uitvoering. Samenwerkingsverbanden die zich in de voorbereidende fase of opstartende fase bevinden oordelen neutraal over het kennisniveau (met een gemiddelde van 4,1 en 4,2) terwijl samenwerkingsverbanden in de uitvoerende fase hierover meer tevreden zijn (met een gemiddelde van 5,1)²⁶. Op de andere subsidiedoelen is er

²³ $F(1) = 14.706$, $p = .000$ De groei in tevredenheid van samenwerkingsverbanden PO over de aanwezige kennis is significant minder groot (gemiddeld 0,3) dan bij samenwerkingsverbanden VO (gemiddeld 1,2 op een 7 puntsschaal).

²⁴ $F(1) = 14.706$, $p = .035$. Samenwerkingsverbanden po gemiddeld 4,53; samenwerkingsverbanden vo gemiddeld 4,10

²⁵ $F(2) = 3.323$, $p = .040$ Samenwerkingsverbanden met een klein subsidiebedrag stijgen sterker in hun tevredenheid over de aanwezige kennis (gemiddeld 1) dan samenwerkingsverbanden met een middelgroot subsidieomvang (gemiddeld 0,2 op een 7 puntsschaal).

²⁶ $F(2) = 3.232$, $p = .043$.

geen verschil te zien. Mogelijk komt dit doordat bijna alle samenwerkingsverbanden ondertussen aan het uitvoeren zijn.

Er is geen samenhang tussen het oordeel over de subsidiedoelen en de ervaren impact van corona. Vorig jaar was hier wel samenhang tussen te zien. Mogelijk hebben samenwerkingsverbanden gedurende het schooljaar 2021-2022 minder last van corona-maatregelen gehad en wordt hun oordeel tijdens deze meting daardoor minder beïnvloed.

De subsidiedoelen hangen, net als in voorgaande metingen, positief met elkaar samen. Hoe meer kennis er is over (hoog)begaafdheid in de regio, hoe meer kennisdeling, passend aanbod en samenwerking er plaats vindt volgens samenwerkingsverbanden, en vice versa. In tabel 7 staat de samenhang weergegeven, met ook een interpretatie of het gaat om een zwakke samenhang, redelijk sterke samenhang of sterke samenhang.

*Tabel 7. Samenhang tussen de oordelen van samenwerkingsverbanden (lopend van 0 tot 1; * $p < .005$, ** $p < .001$)*

	Kennisdeling	Passend aanbod	Samenwerking	Randvoorwaarden
Aanwezige kennis	Redelijk sterke samenhang (0.577**)	Redelijk sterke samenhang (0.672**)	Zwakke samenhang (0.417**)	Redelijk sterke samenhang (0.573**)
Kennisdeling	-	Zwakke samenhang (0.462**)	Redelijk sterke samenhang (0.546**)	Zwakke samenhang (0.440**)
Passend aanbod		-	Zwakke samenhang (0.376**)	Redelijk sterke samenhang (.514**)
Samenwerking			-	Zwakke samenhang (0.429**)

7 Conclusie

In dit hoofdstuk geven we een samenvatting van de uitkomsten van de monitor (hoog)begaafdheid en reflecteren we op de positieve zaken en aandachtspunten voor de toekomst.

7.1 Samenvatting uitkomsten

Uitvoering monitor is aanbeland bij de derde meting 2021-2022

Dit rapport omvat de uitkomsten van de derde monitormeting over schooljaar 2021-2022. Het monitoronderzoek geeft een landelijk beeld van de activiteiten die met de subsidie worden uitgevoerd. In deze derde meting werd dit gedaan door middel van een vragenlijst onder de samenwerkingsverbanden passend onderwijs primair en voortgezet onderwijs die subsidie inzetten (hierna samenwerkingsverbanden genoemd). De respons hierop was hoog en representatief. Naast het monitoronderzoek bestaat er ook een impactonderzoek genaamd IMAGE. IMAGE gaat verder in op de impact en opbrengsten van de subsidie en dit is dus geen onderdeel van het onderliggende rapport.

Er zijn steeds meer samenwerkingsverbanden subsidieactiviteiten aan het uitvoeren

In de eerste meting (2019-2020) waren nog veel samenwerkingsverbanden hun subsidieplannen aan het voorbereiden of opstarten. Door de jaren zien we een verschuiving daarin: in de derde meting (2021-2022) zijn bijna alle samenwerkingsverbanden (88%) volop subsidieactiviteiten aan het uitvoeren. Wel heeft covid in de afgelopen twee jaren invloed gehad. Sommige activiteiten hebben in een andere vorm plaatsgevonden, zijn uitgesteld of geannuleerd. Om aan eventuele vertraging tegemoet te komen heeft OCW het mogelijk gemaakt voor samenwerkingsverbanden om hun subsidiegelden een jaar langer in te zetten. Een derde gaat zeker gebruik maken van de verlenging en nog eens een derde waarschijnlijk.

Subsidiedoelen zijn afgelopen jaar soms licht gewijzigd, de doelgroep van de subsidie is beperkt aangepast

De helft van de samenwerkingsverbanden heeft haar doelen waarvoor ze subsidie inzetten niet aangepast afgelopen jaar. De overige samenwerkingsverbanden deden geen substantiële wijzingen en hebben de doelen verbreed, versmald, geschrapt maar vooral ook concreter gemaakt. Aanpassingen met betrekking tot de doelen zijn voornamelijk gedaan om beter aan te sluiten bij de behoefte in de praktijk, al gevolg van voortschrijdend inzicht en/of de invloed van corona. Driekwart van de samenwerkingsverbanden heeft geen aanpassingen gedaan in de doelgroepdefinitie waarvoor ze de subsidieactiviteiten inzetten. Redenen om wel de doelgroep aan te passen waren voornamelijk dat de doelgroep te onduidelijk was beschreven voor scholen en dat de doelgroep nu beter in beeld is.

Er is een toename in bepaalde leerlingactiviteiten, en een afname in tussentijdse wijzigingen door corona

Er zijn door de jaren heen steeds meer samenwerkingsverbanden die aangeven dat er in hun regio deeltijdonderwijs, activiteiten voor een soepele overgang van PO naar VO en arrangementen voor dubbel bijzondere leerlingen bestaan in het kader van (hoog)begaafdheid. Bij andere leerlingactiviteiten is het patroon minder duidelijk. Bij de kennisdeling- en professionaliseringsactiviteiten is er ook een kleine toename te zien, maar is deze niet significant.

Er zijn minder tussentijdse wijzigingen aan activiteiten doorgevoerd dan in de vorige twee monitormetingen. Activiteiten die het vaakst werden gewijzigd waren scholing (60% van de regio's die dit met subsidie aanbieden), leernetwerken (37%) en arrangementen voor dubbel bijzondere leerlingen (27%). Aanpassingen wegens corona komen bij de activiteiten voor leerlingen minder voor dan voorheen, hoewel het nog wel genoemd wordt bij activiteiten voor professionals. Verder zijn er aanpassingen naar aanleiding van input over de behoeften van leerlingen en professionals en wijzigingen vanwege een hoger of lager aantal aanmeldingen van leerlingen. Hiermee zijn deze activiteiten geconcretiseerd, kleiner in omvang geworden of juist uitgebreid.

Tevredenheid over onderwijs en ondersteuning blijft gelijk, er zijn zorgen over aanbod voor thuiszitters

Net zoals vorig jaar is de helft van de samenwerkingsverbanden tevreden over het onderwijs- en ondersteuningsaanbod voor (hoog)begaafde leerlingen. Er is vooral ruimte voor verbetering om aanbod meer dekkend te maken. In het bijzonder voor (hoog)begaafde thuiszitters is er te weinig passend aanbod volgens de samenwerkingsverbanden zelf: 14% van de samenwerkingsverbanden geeft aan dat er voor deze doelgroep in hun regio helemaal geen passend en dekkend aanbod is. Er is (nog) geen landelijke norm voor basisondersteuning of definitie van een dekkend aanbod. Het kan daardoor per samenwerkingsverband verschillen wat zij hieronder verstaan.

Samenwerkingsverbanden geven aan scho(o)l(bestur)en regelmatig te informeren over de subsidie-inzet

Met uitzondering van 11 samenwerkingsverbanden die de subsidie niet inzetten voor leerlingactiviteiten, volgen alle samenwerkingsverbanden voor welke leerlingen subsidie wordt ingezet. Bijvoorbeeld via plannen of verantwoordingsverslagen van scholen, via gegevens over doorverwijzingen of aanmeldingen en via onderzoek. Op één regio na informeren alle samenwerkingsverbanden hun scholen over de subsidie-inzet in de regio, hoewel de frequentie en inhoud hiervan verschilt. De informatievoorziening gaat het meest over het kennisdelings- en professionaliseringsaanbod rondom (hoog)begaafdheid. Informatie over aanbod voor leerlingen, de werkwijze van signaleren en criteria voor het doorverwijzen van leerlingen naar activiteiten komt minder vaak voor maar nog wel regelmatig. Soms loopt de informatievoorziening via de schoolbesturen naar scholen toe.

Samenwerkingsverbanden zijn positiever geworden over aanbod, kennisniveau, kennisdeling en samenwerking

Het oordeel van samenwerkingsverbanden over het passend onderwijs- en ondersteuningsaanbod, de samenwerking, het kennisniveau en de kennisdeling rondom (hoog)begaafdheid is elke meting positiever geworden. Samenwerkingsverbanden gaven in 2019-2020 hun eigen regio nog een forse onvoldoende op deze aspecten, nu is het een voldoende. De grootste vooruitgang zit volgens samenwerkingsverbanden in het kennisniveau en de kennisdeling, en iets minder bij het passend aanbod en de samenwerking (hoewel ook hier een positieve trend te zien is). Er is nog steeds ruimte voor verbetering. Er zijn geen veranderingen in de mate waarin samenwerkingsverbanden vinden dat belangrijke randvoorwaarden (zoals voldoende tijd, continuïteit, voldoende personeel) voldoende aanwezig zijn.

7.2 Reflectie

Ondanks de corona-periode zijn er zeer veel activiteiten voor leerlingen en professionals rondom (hoog)begaafdheid gedaan. Bijna alle samenwerkingsverbanden zijn anno 2022 volop bezig met het uitvoeren van activiteiten met behulp van de subsidie. Dit is een knappe prestatie, gezien de grote impact van corona op het onderwijs.

Activiteiten zijn in het schooljaar 2021-2022 minder vaak tussentijds gewijzigd wegens corona dan in het schooljaar 2020-2021. Mogelijk komt dit doordat veel regio's al over waren gegaan op (deels) online werken en omdat de lockdowns vanaf januari 2022 voorbij waren. Er zijn zelfs regio's die in de corona-periode extra activiteiten hebben opgestart die oorspronkelijk niet gepland waren. Wel is het een aandachtspunt dat scholen weinig tijd hebben voor professionaliserings- en kennisdelingsactiviteiten en de prioritering voor (hoog)begaafdheid in de corona-periode op sommige scholen is ingezakt. Veel regio's verwachten dan ook gebruik te maken van de verlenging van de subsidieperiode om activiteiten in te halen die door corona zijn uitgesteld.

Samenwerkingsverbanden zijn sinds de start van de subsidie steeds positiever gaan oordelen over de mate waarin er een passend en dekkend aanbod voor leerlingen, voldoende kennis onder professionals, kennisdeling en samenwerking bestaat rondom (hoog)begaafdheid. Dit is puur hun eigen perceptie, volgend jaar vragen we dit ook weer aan scholen zodat we kunnen zien of zij ook positievere ervaringen hebben. Het is hierbij lastig om een 'effect' van de subsidie vast te stellen, we kunnen alleen vaststellen dat gedurende de subsidieperiode er volgens samenwerkingsverbanden een vooruitgang te zien is. Volgende metingen zal ook explicieter worden uitgevraagd in hoeverre de subsidie hieraan heeft bijgedragen.

Ondanks dat samenwerkingsverbanden een vooruitgang zien rondom een passend aanbod, kennisniveau, kennisdeling en samenwerking rondom (hoog)begaafdheid is er nog steeds ruimte voor verbetering. Samenwerkingsverbanden geven een krappe voldoende voor deze vier elementen. Samenwerkingsverbanden zien iets meer vooruitgang op het kennisniveau en de kennisdeling, mogelijk vormt dit ook een mooie basis om de komende tijd stappen te zetten naar meer passend en dekkend aanbod en samenwerking rondom (hoog)begaafdheid.

Tegelijk spelen er allerlei ontwikkelingen op dit front. De verbeteraanpak passend onderwijs die door het ministerie van OCW is gelanceerd leidt er mogelijk toe dat samenwerkingsverbanden anders tegen het onderwijs en de ondersteuning van leerlingen aan kijken. Op dit moment verschilt het sterk per samenwerkingsverband welke terminologie zij hanteren en hoe zij een goed of dekkend aanbod definiëren. Mogelijk komt er daar de komende jaren meer verandering in met de komst van een landelijke norm basisondersteuning en een integrale visie op (hoog)begaafdheid.

Tijdens de vorige meting 2020-2021 bleek dat scholen niet altijd ervaren dat zij voldoende op de hoogte zijn van hoe de subsidie in hun regio wordt ingezet. Echter tijdens deze meting blijkt dat praktisch alle samenwerkingsverbanden zich actief er voor inzetten om hun scholen hierover te informeren. Het kan zijn dat de informatievoorziening het laatste jaar is verbeterd, dit zou dan volgend jaar bij de meting onder scholen te zien moeten zijn. Een andere verklaring is dat het samenwerkingsverband wel communiceert, maar dit soms blijft steken bij de schoolbesturen of schoolleiders en niet breder de school in komt. Een andere mogelijkheid is dat de informatievoorziening niet voldoende past bij wat scholen nodig hebben of dat nog niet alle scholen mee worden genomen hierin.

De doelgroep waarvoor de subsidie wordt ingezet is nog steeds zeer breed. Dit biedt kansen om alle (hoog)begaafde leerlingen te helpen. Desondanks kan het ook risicovol zijn omdat het op regionaal en landelijk niveau lastiger wordt om vast te stellen of de subsidie bij de leerlingen terecht komt die dit het meest nodig hebben. Positief is dan ook samenwerkingsverbanden vaak actief volgen waar de subsidie heen gaat. Aandachtspunten zijn er ook nog steeds. Een groot aandachtspunt blijken de (hoog)begaafde leerlingen die thuiszitten of dreigen uit te vallen op school; deze leerlingen krijgen nog niet overal een passend aanbod volgens de samenwerkingsverbanden. Uit de toelichtingen blijkt dat het vooral lastig wordt gevonden om dekkend aanbod te ontwikkelen voor leerlingen met een combinatie van onderwijs- en zorgbehoeften. Tegelijk is er ook verbetering mogelijk om de samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulp en de samenwerking tussen regulier en speciaal onderwijs te verbeteren.

Voor de komende metingen is als laatste een belangrijk punt om te kijken naar de borging van de activiteiten. De bedoeling is dat als de subsidie afloopt activiteiten zoveel mogelijk worden voortgezet ofwel geïntegreerd worden in het onderwijs. Niet alleen financiële continuïteit is daarbij een aandachtspunt maar ook de borging van de coördinatie op het thema (hoog)begaafdheid.

8 Referenties

- Betts, G.T., & Neihart, M. (2010). Revised profiles of the gifted and talented. Nijmegen: Centrum voor begaafdheidsonderwijs.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2018). *Subsidieregeling begaafde leerlingen po en vo. Regeling van de Minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media van 22 november 2018, kenmerk 1387562*. Den Haag: OCW.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2020). Voortgang 'Regeling subsidie begaafde leerlingen po en vo' en onderzoeken
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2020). Verbeteraanpak passend onderwijs en route naar inclusiever onderwijs
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2022). Reactie op uw verzoek betreft de brandbrief van voltijd hb-onderwijs en plan van aanpak hoogbegaafdheid
- Neihart, M., & Yeo, L. S. (2018). Psychological issues unique to the gifted student. In: S. I. Pfeiffer, E. Shaunessy-Dedrick, & M. Foley-Nicpon (Eds), *APA Handbook of Giftedness and Talent* (pp. 497-510). Washington DC: American Psychological Association.
- Inspectie van het Onderwijs (2020). COVID-19-monitor Inspectie van het Onderwijs.
- Rinn, A. N. (2018). Social and emotional considerations for gifted students. In: S. I. Pfeiffer, E. Shaunessy-Dedrick, & M. Foley-Nicpon (Eds), *APA Handbook of Giftedness and Talent* (pp. 453-464). Washington DC: American Psychological Association.
- Suijkerbuijk, A., Schoevers, E.M., Bomhof, M., & Walraven, M. (2020). *Monitor subsidieregeling leerling met kenmerken van (hoog)begaafdheid in het primair en voortgezet onderwijs. Meting 2019/2020*. Utrecht: Oberon.
- Suijkerbuijk, A., Schoevers, E.M., Exalto, R., Bomhof, M., & Velthuis, S. (2021). *Monitor subsidieregeling leerling met kenmerken van (hoog)begaafdheid in het primair en voortgezet onderwijs. Meting 2020/2021*. Utrecht: Oberon.
- Vialle, W., Heaven, C. L., & Ciarrochi, J. (2007). On being gifted, but sad and misunderstood: Social, emotional, and academic outcomes of gifted students in the Wollongong Youth Study. *Educational Research and Evaluation*, 13, 569 – 586. doi: 10.1080/13803610701786046

Oberon

Postbus 1423, 3500 BK Utrecht
t 030 230 60 90 | f 030 230 60 80
info@oberon.eu | www.oberon.eu

Utrecht, november 2022

Onderzoek uitgevoerd met hulp van subsidie van het Nationaal Regieorgaan
Onderwijsonderzoek (NRO)